

زیست روزگار

✓

فقیر جمیل بیک

مصنف
داکتر راج و لعل شاہ خٹک

پناب و اکیڈمی پبلیکیشنز یونیورسٹی

This Compliments of the Director
Pashto Academy
University of Peshawar

زیست روزگار

۶

فقیر جمیل بیک

مصنف
داکتر راجد و لطیف شاہ خٹک

پښتو اکېډمۍ پېښور يونيورسټي

۲
The Department of the Sciences
Health Academy
University of Kashan

ترويض

در شیخ رحیم زبیریؒ کا کاپیہ نوم

پہ بوئی دیتول عالم * خوشبوئی شو

اصیل چند نرہ پہ تا پریوتل کرد و نہ

★

فهرس

(۱)

د فقير بابا خانده اني پس منظر - د خټكو پښتو تهذيبي ارتقاء
عصري تقاضے - عصري سماجی - سياسي او روحاني روايات
او حالات - د فقير بابا د خاندان برخه -

(۲)

د فقير بابا د روحانيت او تصوف په لوري رجحان - د عصري
تصوف مكتب فکر د صغه وخت مشهور صوفيان او اولياء کرام
د خټكو اولياء او د خټكو د علاقې پيژندنه -

(۳)

د ميان شمس الدين کلاخيل مناقب - د دي مناقبويه رڼا
کښه د فقير بابا کرامات او واقعات - د شمس الدين د
شعر معيار - په مناقبويه يو سرسري تنقيدي نظر -

(۴)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نَحْمَدُهُ وَنُصَلِّي عَلَى رَسُولِهِ الْكَرِيمِ

خوشحال خان بابا بچقلہ د علمی او تحقیقی پیش رفت د پاره
جاری شوه دا مجله د خه مردے راسے علمی او تحقیقی مقالے
شائع کوی. موزپه خوشحالیا تو میټو او ددے میدان
تیر لو محققینو ته بیا بیا خواست کرې دے چر هغوی دے په
دے میدان کښه ددے اداره سره کومک او ملگرتیا او کړی. زمونږ
دا خواست چه تر چا رسید لے دے هغوی دخپل علمی او تحقیقی
تړون لاره زمونږ سره یوه کرې ده. ولے بیا هم ځنې دیر داند او
کنجکاری اهل علم محققین لاداسه شته چه هغوی ته غالباً چه
زمونږ دا خواست نږدے رسید لے. موزپه یو ځل بیا د هغوی په
خدمت کښه دا عرض لږ چه هغوی ددے پلوه لږه شان توجه
او کړی او زمونږ په دے سفر کښه ددے زمونږ سره ملگري شی.
دا اداره به ددوی په خدمت کښه د معمول مطابق مناسب اعزازیه
هم وړاندې کوی.

وما علینا الا البلاغ

پیش لفظ

پہنتو اکیڈمی یوہ ریسرچ ادارہ ده - تحقیق او خیر نہ ددے بنیادی
فرائض دی او یہ مستقل جو رہ ہم دغہ کار یہ دے ادارہ کہنے کو لے شی
ددے ادارے د تحقیق د خانے غرو تہ خیل خیل کار حوالہ دے - او غہ
کار هغوی تر خیلہ وسہ او اہلیت مطابق سرتہ رسوی .

دے سرہ سرہ خینی داسے تحقیقی کار ونہ چہ هغہ دروان کار
نہ علاوہ دے هغہ ہم دغہ غرو تہ سپارے کین ی او د هغوی نہ دا
توقع کو لے شی چہ هغوی ددغہ کار ددے ادارے دروایا تو او تحقیقی معیار
یہ اندازہ تر سرہ کری - ددے اصل سبب دادے چہ دکور او صمرا اولرے
اونزدے تولو خلقو د تحقیق خیر نہ او تجسس پہ لہر کینے دے ادارے تہ
ستر کے دی او هغوی ہم دا توقع لری چہ ددے خائے محققین چہ خہ
او یکی خہ رائے قائمہ کری او یا خہ معلومات راوران دے کری - هغہ د
هغوی یہ نظر کینے وقیع مستند او د منلو قابل وی - داذمہ واری د
اکیڈمی دروایا تولہ مخہ د اکیڈمی د محققینو تر غارہ ده - او حکہ د
هغوی نہ ہم ددے معیار توقع کو لے شی .

یہ دے سب فی کال کینے د پینبومر یونیورسٹی وائس چانسلر بنا غے
داکٹر رشید احمد خان طاہر خلی شوک چہ پہ چلہ ہم پہ بنیادی جوہر

له يو محقق او سائنسدان د هغه د مناسب او ګڼل چۀ د پيښور يونيورسټي
هر يوه شعبۀ ته څۀ نه څۀ تحقيقی کار او سپاری او د هغۀ شعبۀ سر پر اۀ
چۀ د دغۀ کار د پاره کوم يو غړۀ موزون ګڼړی هغه ته ؤ حواله کړی.
د پښتو اکيډمي نوم هم په دغه شعبو کې شامل وو او د دغۀ غړو ته هم
ته تحقيقی کار د دغۀ پروګرام په بنياد او سپارل شو - په دۀ کې يو
موضوع د خوشحال خان خټک د وروړ فقير جميل بيګ د ژوند او افکار و
په حقله هم وه - دغه موضوع بنا غلی راج ولی شاه خټک ته او سپارل
شو - او که څۀ هم په دۀ کې د معلوما تو ټوټو او ترتيب يو ډير ګران
وو - خو هغه تر خپله وسه په ډير محنت او زيار ځنۀ حقائق را جمع کړل -
او هغه ؤ د خپلو تحقيقاتو په رڼا کې مرتب کړل او دغه شان يوه جامع
او په زړۀ پورۀ مقاله ؤ وليکله - د مقاله تحقيقی علمی او ادبی
درۀ واره اړخونه لری - د دۀ خپل يو تاريخی اهميت هم شته او داسۀ
ډيرۀ نقطۀ چۀ د ټوټو او شيرنۀ محتاجۀ وه هغه هم پکې د بحث لاندۀ
را غلی دی - زموږ دا توقع ده چۀ اول خوبه د دۀ مقالۀ د پيښور
يونيورسټي له خوا د چاپ کيدو څۀ تابيا او شي - که چرۀ داسۀ
اونۀ شول نو انشاء الله چۀ خپله پښتو اکيډمي به ؤ په خپل راتلونکی
پروګرام کې د شائع کوو پروګرام کوی - ځکه چۀ د خوشحال ريسرچ سيل
د تحقيق د تدقيق په ميدان کې د اهم يوه اهمه موضوع ده او په
دۀ سبب دا حق لری چۀ هم په دغه منصوبه کې ور ته ځا ؤ
ورکړۀ شي -

۸
 زکریا آخر کینے دیسنبور یونیورسٹی دوائس چانسلر بنساغلی
 رشید احمد خان طاہر خلی او د رئیس کلید ادبیات شرقی شمس الدین صدیقی
 دیر متون یم چہ هغوی زمونن مگر کی تہ هم داموقع ورکرہ چہ د
 یونیورسٹی د تحقیق کار پہ میدان کینے دنورا و غرو سرہ او بنہ پہ
 او بنہ مخ پہ ورا ندے یون او کری -

وَمَا عَلَيْنَا الْإِبْلَاحُ

پروفیسر محمد نواز طاہر
 دانشکتر

پیتواکیدی پیسنبور یونیورسٹی

دروې خبره

د فقير جميل بيگ په ژوند او کار باندې تر اوسه پورې سم دا په تحقيق نه دې شوې چې دهغوئ د شخصيت صحيح خدوخال پکې د ابرخبره کړې شوې وي - ماچله کله په خپل ريسرچ پراجيکټ کې د دې موضوع انتخاب کولو نو په هغه وخت هم ماسره د دې خبرې شديد احساس و و چې د يو ډير گران او کړونکي کار دې - اوس هم زه د احساس په دې فقير بابا په ژوند د دې نه زيات تحقيق که نا ممکن نه وي نو بې حده گران ضرور دې - دهغه وجه داده چې په قديمي اثارو کې او دهغه وخت په يکلو کتابونو کې د فقير بابا ذکر ډير سرسري راغلی دې زيات نه زيات سند د افضل خان حاکم د ليکلي تاريخ مرصع دې - چې په هغه کې هم د فقير جميل بيگ ذکر ډير مختصر دې - بل معتبر سند د مياں شمس الدين کاکاخيل ليکلي مناقب فقير دي - چې تر ډيره حده د فقير بابا د کراماتو په واقعاتو مشتمل دي - او هغه هم دا په دې چې د زيات عقيدت له مخه يا خود مبالغه بنکار شوي دي او يا په دروايت په سخت کې شک ليدل شي - په دې چې د تاريخ مرصع او د کليات فوشحال خان په رڼا کې په ځنې واقعاتو کې تضاد دې - د دې نه علاوه چې د سند قابل کوم کتاب دې هغه د حضرت

حکیم کل بابا یلکی مقامات قطبیینہ او مقالات قدسیہ دے۔ کوم چہ
کہ خہ ہم اوس نایاب دے۔ ولے یوہ نسخہ لے د کلاخیلو میا راکانو
سرہ موجودہ دہ چہ زما تر نظریہ تیرہ شوے دہ۔ خویہ ہفہ کینے زما
د تحقیقی مقصد دپارہ نہ خو تر دیرہ وختہ نسخہ تر لاسہ راغلہ۔ او
نہ پہ کینے د فقیر بابا د ژوند د قولو ارجونو ذکرے بیا موندو۔ ددے
نہ علاوہ چہ پہ کومو نور و کتابونو کینے د فقیر بابا ذکر راغلے دے نو
خنی مصنفین او یلکونکی د فقیر بابا پہ حقہ زما پہ خیال د ہفہ
غلط فہمی بنکار شوی دی د کومو ذکر چہ ما پہ دے مقالہ کینے کرے
دے۔

ما تر خیلہ وسہ ددے خبرے پورہ زیار کرے دے چہ د فقیر بابا
پہ ژوند او کار صحیح او د مستند و خوالو سرہ معلومات راجع کریم۔ پہ
دے سلسلہ کینے زک کویہ کلو ہم او گر خیدم او د دیر و عالما نو سرہ لے
پرے خبرے ہم او کرے۔ ولے چرتہ ہم رائہ چا د ذکر و امداد رائہ
کرے شو۔ زک پہ دیر افسوس داخیرہ کوم چہ خنے عالما نو سرہ زما
د مقصد کہ خہ مواد موجود ہم وو ولے هغوی راسرہ تعاون اونہ کرو
اگرچہ زک ور پے کلوتہ ورغلے وم۔ ولے زک خیل رائہ تہ پہ دے تسلی
ورکوم چہ شاید هغوی سرہ بہ زما د مقصد خہ مواد موجود نہ وو۔

ددے تحقیقی مقالے دیکو پہ سلسلہ کینے چہ ما چا سرہ خبرے
اترے کری دی۔ پہ هغوی کینے بناغلی میاں بہادر شاہ ظفر کلاخیل۔ بناغلی
حبیب اللہ رفیع، بناغلی قلندر مومند۔ خیل د ارکتر پروفیسر محمد نواز طائر
بناغلی پردلان خٹک، بناغلی عقاب خٹک، پیغلہ سلمی شاہین، بناغلی

سیف الرحمن سید او بناغلی پروفیسر سید تقویم الحق کالائیل شامل دی
 ددے عالمانو سرہ پہ دے موضوع خبر و اتر و کولو ماتہ فائدہ راکرے
 دکا او د زہرہ داخلہ ددوی منہ کوم -

ددے نہ علاوہ دھنے کتابونو او قلمی نسخو پہ کتو زہ دخیل لائبریرین
 بناغلی سرفراز خان دیر شکوریم چہ ماتہ ے پہ دونر تندی دانسے لہوے
 دی - زہ دخیل نوون ملگری یار محمد معصوم دیر دیر تشکر کوم چا چہ ماتہ د
 فقیر بابا د علاقے دکلو نومونو او جغرافیائی ساخت پہ پیرندے کئے معلوما
 راکری دی -

زہ پہ آخر کئے دیناغلی لطف اللہ د زہرہ لہ اخلاص منہ کوم چہ پہ ذاتی
 دلچسپی ے ددے کتاب کتابت اوکرو -

مراج ولی شاہ خٹک

لیکچرار ریسرچ

پنبتو اکیڈمی پسنوریونیورسٹی

زینت روزگار د فقیر جمیل بیک

د دنیا د تہذیبونو په قطار کې پښتون تہذیب ځان ته څه یو
دا سے عجیبہ غوندے رنگ لری چہ یو پلوک د تہذیب د توری د تعریف
پہ مروجہ معنوکے پورے نہ راځی نوبل پلو د تہذیب دومرہ سیحلی
حوص لری کوم چہ په نور و تہذیبونو کې یر کم موندلے کیږی ترڅو
پورے چہ د تہذیب مقصد د لویو لویو بناریو ابادول دی پښتون تراوسه
یو هم دا سے بنار نه دے ایجاد کړے چہ مونږ ورته د سوچہ پښتون
تہذیب مرکز او وایو - ولے په کوم ځائے کې چہ د تہذیب مقصد
د اخلاقو معیار او اچتول او اعلیٰ انسانی اقدار پیدا کول دی هغه په
پښتنی اخلاقیاتو کې د نور چا په مقابلہ کې زیات معیاری دی - که
پرے مذهب د تہذیب په جوړولو کې بنیادی لاس لری نویا دیو مسلمان
اولس په حیث پښتون د نور و قامونو نه زیات مذهب دے ځکه چہ

CIVILISATION IS A MOVEMENT AND NOT A CONDITION,

A VOYAGE AND NOT A HARBOR

(ARNOLD TOYNBEE)

سورہ آراء اور انفرادیت پسندی پہ یوگا مذہب اسلام متفق دے
اور اسلام سورہ نور و اوصاف و تہذیب پہ باب لہ مکمل اور جدید
دین دے۔ چہ خدائے تعالیٰ پہ ہر لحاظ مکمل کرے دے۔

کہ پښتو نوئے لوئے بنا سونہ نہ دی آباد کری اور عمر زیاتہ
برخہ ئے د کوچی توب (NOMADIC LIFE) پہ ژوند تیرا کرے دہ نو
درے ۱۰ مطلب ہرگز نہ شی کیدے چہ گنی دوئی مہذب یا سوشل نہ دہ
ہم د کوچی توب پہ ژوند کئے اوہم د مستقل قیام پہ ژوند کئے دوئی خیل
عظیم روایات اور رسوم و تقدسی ژوندے سائے دے۔ ہخہ رنہا کومہ
چہ تہذیب پہ یو خائے اوسید و نکوتہ ورنہ بجنہی۔ ہخہ رنہا پښتون
تہ خیل فطرت ورنہ بجنہی دہ۔ پہ دے چہ پښتون پہ فطری دول ملان
دے۔ اور اسلام دین فطرت دے۔

اسلام د تہذیب پیچھے تصور ورائے کوی۔ د کوم اندازہ چہ
دے حدیث مبارک تہ کیبری۔ خیر الامور اوسطھا۔

د دنیا نور تہذیب و اکثر د افراط و تقریط بنکار شوی دی۔
یا خوئے یعنی د مادیت لار تہنگہ کرے دہ او یائے درصانیت او جو کتو
پہ لور خلق سم کری دی۔ صرف اسلام د بنیاد د دوار و ارفون و اصلاح

تہ دستدر صاحب شعر:-

عربی کئے د پښتونوم کہ اسلام دے

پہ پښتو کئے د اسلام نوم پښتونوم دے

اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَ اَسْمَتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِی وَ رَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ دِیْنًا۔

(سورہ مائدہ)

۱۰ SOCIALLY دلتہ پہ نفوی معنوی کئے بلکہ پہ اصطلاحی معنوی کئے استعمال شوی دے۔

کوی یعنی خارجی او داخلی احساس دتکین دیارہ پہ اسلامی تہذیب
 کئے یوہ مکملہ ہم اہنگی دے - دروح او مادے تر میانہ داہم اہنگی
 یا توازن کہ اسلامی تہذیب صفت دے نوہم دغہ صفت دہر چانہ زیار
 پہ پنبتون مزاج کئے بنکاری۔

ککہ چہ پہ نورہ اسلامی دنیا کئے دخلقاہراشدین نہ وروستو
 د مادیت اور روحانیت تر میانہ دغہ توازن مات شو۔ کئے خلق یعنی د
 مادیت پہ تیار و کئے ورک شول او کئے د مادیت د دے تیار و نہ ابوہریرہ
 درہبانیت لارہ کئے اختیار کرہ نوہغہ توازن او ہم اہنگی دہرے ورے
 شوہ دکوم سبق چہ اسلام ورکرے وویا دکوم مثال چہ خلقاہراشدین
 ورا ندے کرے وو۔

د دے سپیٹلی ژوند دروح سرد و بارہ را ژوندی کولو دیارہ
 اسلامی تصوف پہ دیروگرانو او سختو حالاتو کئے چیل زیار جاری سائیل
 دے او وخت پہ وخت کئے دومرہ عظیم صوفیان پیدا کری دی چا چہ نہ
 مسلمان د نفس پرستی او حیوانیت پہ لور دتلو نہ سائیل دے - پہ چلو
 خانقاہ کانونو کئے د اسلامی تہذیب روح ژوند سائیل دے - د عربو
 مسلمانانو ایرانیانو ہندوستانی مسلمانانو چہ د اسلامی تصوف کو
 تاریخ مرتب کرے دے - ہغہ اگرچہ دسروزراو پہ ابوہریرہ کو جو کہ

فطرت کے مقاصد کی کرتا ہے نگہبانی
 یا بندہ مہرانی یا مرد کوہستانی

(علامہ اقبال)

بڻوڪه دے . وڻے خبره داده چه آخر دداسے قسمه تصوف ضرورت په
 دے ملڪونو کڻے وڻے راپښښ شو . خواب به ښے خانخا داوی چه کله
 مسلمانان بادشاهان دھوس او اقتدار تری شول . اسلاقی اقدار ښے
 شانہ او غورزول او دخل نفس دپالنے دپاره ښے خالص مادی ضروریاتو
 ته مخه کړه نو په اولس کڼے ښے دتهدیب دودے موندو په ځائے
 خور شو . نو په داسے حالاتو کڼے دغه صوفیان مخه ته راغلل .
 په دغه وخت کڼے اگر چه پښتوڅه خاص نمائنده تهذیب نه لرلو .
 وڻے داسلام او پښتو ترمنځه ښے یو داسے مطابقت پیدا کړے دو
 کوم چه داسلاقی تهذیب روح دے . یعنی دڅارج او باطن ترمنځه
 توازن .

پښتانه که هرڅو په یو ځائے نه اوسیدل او دڅارجی اثراو نه
 ښے هم ځان نه شوساتلے . ځکه چه دروزی دسختی له مخه په دیرو
 ناکړدو او یا خپل رومانی فطرت په اضطراب کڼے ساتلی وو . کډپه سر

ښے دلته دتهذیب نه مراد اسلاقی تهذیب دے .

ښے چه عزت د عالمانو په کڼے نه وی

هغه ملک فسق وفساد شی

چه حرمت د دښویشانو پکڼے نه وی

هغه ملک په بلا یا د شی

په خالی شی د حاکم له سیاسته

په غه مذکیمید . عناد شی

تاریخ مرمع ۲۳۹

به په هغه ځایونو کړخیده . چرته چه به ورته دروزی موږ
 څه اسباب په کوټو ورتله . ولې سره د دے کوچی ټوب د
 روحانی غذا دپاره خپل روحانی مشران او بزرگان ځان سره په
 احترام ساتلی دی او چه چرته دوئی تلی دی هلته ورسره دغه
 مشران هم میشته شوی دی . د پښتو د مختلفو قبیلو او ییادګرو
 په هره تپه کښه موجود دی د دے خبره ثبوت دے چه ادی په
 یوه ځای کښه هم روحانی قدرونه شاته کړي نه دی .

ځمک د پښتو یوه لویه او مشهوره قبیله ده . د دے قبیله
 که یو خواته د ستر خوشحال خان ځمک له برکته د دے نوبل خوا د ځم
 آستانه یا د ځمکو زیارتونه او یا ستر زیارتونه د هغه بزرگانو
 د چاله برکته چه ځمک هم ځمک دی او خوشحال هم د ګوټی له کښه

له دځمکو د پیر پرستۍ په حقله خوشحال بابا وائی .
 په مذهب کښه خطک درست سنی مذهب دے
 اما پیر وراسته له جھله لکه رب دے
 که په داسې کافر وی ګنډ وینه
 کنه واره په مذهب کښه سنی دینه رسوا
 د داستر زیارتونه دادی . غالب بابا . مست بابا . بهادر بابا
 کاکا صاحب . شیخ بابا . مرزا گل بابا او فقیر بابا او داسه نور .
 مصرعه - سم رانیزمې درته تپه شو راماده ټپه دځمکو زیارت
 تاریخ مرمع ۲۳۹

نہکو ہم لکھ دھو و قبیلو پہ رنگ درون کار پہ کشمکش کئے ترمیرے
 دے مودے کدہ پہ سر ڈوند تیر کرے دے - وائی چہ دوئی دشوال د غرونو
 نہ ورو پہ ورو راکوز شوی دی - دشوال غرونہ د خوست پہ علاقہ
 دے دی یا خوست دے دشوال د غرونو پہ خواکے دے - چرتہ نہ چہ
 دے ختکو ہم د مادی اوہم دروحانی ڈوند ابتدا شوے دے - ختک
 چہ دغہ وختا کئے پہ صر خومرہ تعداد کئے وو وے روحانی مشرے
 یسین بابا وو - دایسین بابا لہ اصلہ سید وو اوکھ پختون وو - ددے
 پہ حقلہ دوہ مختلف نظرے دی - داموجودہ کاکاخیل چہ خنے عالمان
 ورتہ یسین خیل ختک وائی ہم ددے یسین بابا اولاد دے -

کدہ چہ دشوال غرونہ یا د خوست علاقہ پہ دے قبیلے تنگہ شوہ
 یا تنگہ کرے شوہ نو دوئی ترے کدہ وا خستہ - دوزیرستان پہ سنگنو
 گرنگو نو راتیں شول - د بنوں پہ میرو کئے کدے اچولے دی - جنگ جگر
 نے کری دی او دلو اغر او چراپ تر دنگو دنگو شوکو رارسید وے

۱ شوال دوزیرستان علاقہ دے - دختکو درومی سکونت دلتہ وو تاریخ مرصع ص ۲۶
 ۲ د یسین بابا دربار یعنے روضہ اوس ہم پہ خوست کئے دروحانی تندے ماتولو
 چیتہ گزے شی - (تذکرہ شیخ رحکار ص ۹)

۳ تاریخ مرصع ص ۲۶۲ رسالہ کاکا صاحب ص ۲۷ از عقاب ختک
 ۴ تاریخ مرصع رافقل خان ختک (تاریخ ختک ص ۱۳۳ - (عقاب ختک)
 خوشحال خان ختک (کامل) ص ۳

بے شانہ زیات حادثات لیدی دی - خوسرہ ددے نے دخیل روحانی
اساس پنکے ورکیدو تہ نہ دی پرینیسی ۔

کلہ چہ دوزیرستان نہ راروان شول نو د موجودہ کوہاٹ د ویرٹن
پہ قطبی او قبلیٹن ے یم پریتل ۔ خہ دکوہاٹ پہ قطبی سرختیز
رغونو کئے آباد شول ۔ دختکو دانوے زمکہ د خورے نہ علاوہ لاجپٹی
- تیری - کربوغے او دشکر درے علاقہ دہ - پہ دے خایونو کئے دے
قبیلہ خیل ڈوند ڈواک شروع کرے دے - پہ دغہ ورخو کئے ہم دے
قبیلہ سیاسی ژوند کہ ہر شو ددوی د فطری جھوری مزاج لہ غہ د جوئے
پہ واک کئے وو وے روحانی مرکزے دلستہ ہم ہوو - او دارو حافی مرکز
پہ کربوغہ کئے ادم بابا وو - شوک چہ د لوئے ولی یسین بابا روحانی
جانشین زدے وو ۔

۱۔ نوشمال خان خٹک (ص ۱) دوست محمد خان لامل

۲۔ سیاح الدین کالاخیل د مجمع البرکات د مصنف پہ حوالہ داروایت
بیانوی چہ ادم بابا پہ خوست کئے وو - خیل شیخ ادم خٹک تہ نے وصیت کرے ووچہ
کلہ زہ وفات بیاموم نو پہ اسے واپوئی چہ کوم خٹے اس او درید ہم ہلتہ
ے دفن کرے - نو دا اس پہ کربوغہ کئے او درید او ہلتہ نے مزار جو رکے -

(تذکرہ رحما رص ۱۰) وے عقاب خٹک پہ خیل رسالہ کالا صاحب کئے دے خبرے
تہ غلطہ وائی او د خانہ جو رہے شوے قیسی نے گنری چہ دھغہ پہ خیال

آدم بابا ہم یو یسین خیل خٹک وو (رسالہ کالا صاحب ص ۲۶ - ۲۷)

د کالا صاحب کو تید ثابت کرنے کئے مجمع البرکات کے مصنف نے دو آدموں کا قصہ لکھا ہے -

پہ کربوغہ کئے دخیل روحانی مرکز قائمولو اونور و علاقونیولونہ
 قہ مودہ پس دختکو کئے نور خیلونہ چہ پہ شوال کئے پاتے شوی
 وو - دملک محمد درویش چہ پہ جنجو مشہور وو پہ مشری کئے دلتہ
 راغلل اوہم دا ملک درویش محمد جنجو صفہ کس وو دچا اولادچہ ورتو
 ددے قبیلے سیاسی او ادبی تاریخ ساز کرو - کہ یسین بابا دختکو دروہانی
 تاریخ مشردے نو دا درویشی محلے دسیاسی تاریخ میر دے - ددے درویش محمد
 زوئے ملک اکو یا اکورے وو - شوک چہ داکور خیل ختکوبانی اوگریڈہ -
 کلمہ چہ ملک چنجو وفات شونو دھغہ ددے تاریخ ساز زوئی ملک اکو
 رہتی خیلو دملک جانی سرہ پہ خٹہ خبرہ ورا تہ راغلہ - دہ ترے کلا وختہ
 اونورے تہ راکوز شو - خٹہ چہ پہ خورہ کئے ددے قبیلے روحانی مرکز دملک اکو
 دراتلونہ ورا ندے قائم شوی وو - دا روحانی مرکز دخورے قبلینرے سیم
 او دنوبار جنوبی تہ دچراپ دغرو تویہ من کئے دلوئے ولی اللہ او دادم بابا دزوئے
 غالب گل بابا دیرہ وہ - شوک چہ دلتہ دخیل روحانی سفر تر منزلہ رسولو

۱۔ تاریخ مرصع ص ۲۶۲ - خوشحال خان خٹک ص ۱۸ - تاریخ خٹک از عقاب خٹک ص ۱۴
 ۲۔ داکور خان بابا قبر پہ اکوری کئے دجان محمد خان دجورے نہ بھر پہ
 مقبرہ کئے دپسین سنگ مرمر نہ ساز کرے شوی دے - بے شانہ زیات بہادر او
 سخی ووتہ تاریخ خٹک ص ۱۲۴ - تاریخ مرصع ص ۲۶۲ -

۳۔ دغالب گل بابا مزارن ہم پہ دغہ خٹے کئے دپلوسوپہ خٹک کئے دے
 خواؤشا ترے مروبہ - میرکلان - کرمیلہ او دخورے کئے نور کلی دی - د
 زائینو د آرام او قیام دیارہ دغالب گل بابا پہ دربار کئے یولو - ئے کنگر دے -

دیارہ اود عبادت او ترکیہ نفس پہ خاطر بہ دآبادی نہ پہ درہ پہ
خُٹل کئے دیرہ شوے دو ۔

غالب کل بابا پہ طریقت کئے دسھروردیہ دسلے شیخ وو۔ کومہ چہ ورہ
دخیل پلارنیکہ نہ جاری پاتے شوے وہ۔ خو چونکہ دے یو صاحب حال صو
وو نو چہ کلہ ہندوستان تہ دباطنی علم دتھیل پہ غرض لارو نو پہ چشتی
سلسلہ کئے ے ہم بیعت اوکرو۔ اودا سلسلہ ے ہم پہ خیل خاندان او
مرید اتو کئے جاری کرہ۔ ددے روحانی مرکز تہ خواو شاپہ خورہ کئے د

۱۔ دسھروردیہ سلسلے مشہور امام حضرت شہاب الدین سھروردی دو شوک
چہ پہ کال ۹۵۵ھ کئے پہ سھروردی نوے کل کئے پیدا شوے دے۔ ددے کلی دنوم
پہ نسبت داطریقہ دہقہ نہ پہ سھروردیہ مشہورہ شوہ۔ سھروردیہ
دایران او عراق تو منجھہ دذخات پہ یو مقام کئے دے۔

۲۔ روحانی رابطہ (اشراقی) تذکرہ شیخ رحمکار از سیاح الدین کالاخل منہ
۳۔ تذکرہ شیخ رحمکار منہ

۴۔ چشتیہ طریقتہ یا سلسلہ دنواچہ معین الدین چشتی نہ شروع کین کا شوک
چہ ددے سلسلے امام دے۔ ددوی تعلق دچشت نوے کلی سرہ دو کوم چہ
ے دپلارنیکہ وطن دے۔ دچشتیہ مسلک شیخان وائی چہ حضرت علی یو
ورخ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ رائے او ورتہ ے عرض اوکرو چہ اے
دخد اے رسولہ ! مانہ ہقہ لارہ او بتایہ کومہ چہ اللہ تہ درسید
دہولوتہ اسانہ وی اودعہ رنگ ددے سلسلے دذکر تلقین حضرت علی
حضرت حسن بصری تہ کرے دے۔

نہتکو مختلفوخیلونو او قبیلو کلی اباد کرل اوپہ دے نوے زمکہ ئے خیل
ژوند ژواک شروع کرو۔ ملک اکوپہ خوہے تہ راغلو نو دازمکہ ئے دومرہ
نوبہ شہ چہ دملک جانی پہ دیر اصرار اوراضی نا ئے نہ پس ہم واپس
کریوئے یا کوهاب تہ لانه رے

پہ دغہ ورخو کئے چونکہ دعامو پستتو قبیلو ژوند دفطرت د
بقائے صلیم (SURVIVAL OF THE FITTEST) پہ طریقہ وو۔ شوک بہ
چہ زور اور شول۔ کمزوری بہ ئے دملکہ او ویستل اوپہ خیلہ بہ پرے قابض
شول۔ نوختکو ہم دلتہ پہ جنگ جکرو کئے وخت تیر کرے دے۔ داژوکو
اودلہ زاکونہ ئے دا علاقہ اختہ دے او وروپہ ورو د خوہے تہ دینور
پہ لوری را او پیدلی دی۔

دغالب کل بابا پہ اولاد کئے دھغہ مست قلندر زوئے نادربابا
دخیل نفس دتکمیل پہ غرض چہ خوہے پرینوہ اود میرکلان اوچراپ د
غرونو نہ را او پید کا۔ نوخیلہ استانہ ئے د موجودہ شیخی کلی پلوسی

۱۔ دغالب بابا دروغے نہ خواؤشا اباد کلی مروہ۔ میرکلان۔ کرمیلہ دی۔
پہ لب لہذا حاصلہ ترے تر نظام پورا او دخوہے نور کلی آباد دی۔

۲۔ تاریخ مرصع ص ۲۶۴ - تاریخ ختک ص ۱۴۵

۳۔ ژواکی دآفرید ویوہ شانکہ دہ چہ دخیل جنگو فطرت پہ وجہ پہ
پستو کئے یوہ اصطلاحی معنی ہم لری۔ هغه چاته ژواکی ویلی شی شوک
چہ وندی اونه ستری کید وئی وی۔ ددله زاکونہ چہ کومہ علاقہ ختکو
اختہ دہ پہ هغه دہاک اسماعیل خیلو ختک آباد دی۔

سره نزدے پہ خٹک کئے آبادہ کرے ۔ نادر بابا چہ پہ مست بابا مشہور
 شو دغالب کل بابا پہ طریقت کئے جانشین او دختکو روحانی مشراو کرے
 او وہاں پہ خٹک ہم دخورے پہ لار دے غرومق تہ راغلل او خواو شاے
 ترے کلی آباد کرے ۔ مست بابا دغالب بابا نہ یو خو پہ خیلہ آبائی طریقہ
 مہروردیہ کئے ہم ماذون وو او پہ چشتیہ کئے یہ تے ہم دخیل پلار
 نہ بیعت کرے وو ۔ داسے بنکاری چہ جاری طریقہ تے چشتیہ وہ ۔ صاحب
 او جذب و مستی دزبردست کیفیت لرلو پہ وجہ پہ مست بابا مشہور
 شو ۔

کلا چہ مست بابا پہ دغہ ورخو کئے روحانی رنرا خورولہ ۔ ملک
 اکو سرہ دخیل قبیلے پہ خورہ کئے دیرے اچو لے وے او دپینتنو پہ روایتی
 طریقہ تے دمعاش پہ بند و بست کئے دھندوانو پہ قافلو چپاؤ نہ کول
 کہ ہر خودے لار تہ شو کے او داکے ویلی شی دے بیا ہم ملک اکو خیل

تے داکلی لکڑی ۔ خیرے ۔ پلوسی او شیخے دے ۔ ددے خٹکو دراتونہ ورا ندے
 ہم دلہ نزدے دھندوانو یو خولگی وو ۔ او دا خبرہ غلطہ ثابتیری چہ
 خٹک د مغل پہ مرستہ ملک اکو ری سرہ دخورے نہ دینخوا راغلی وی خٹک چہ
 ملک اکو ری تہ جاگیرداری پہ کال ۹۷۹ وکئے ورکے شوے دے ۔ او دست بابا
 وقت ددے نہ ورا ندے دے ۔ دست بابا سرہ نزدے دغورہ بہ بلہ خواکے
 قبیلہ داوریا خیلو کلی بختی ۔ شاہ کوہ ۔ صالح خانہ اوجیہ خٹک وغیرہ

دی ۔ تے تذکرہ شیخ رحمار از سیاح الدین کالا خیل ص ۱۱

تہ تاریخ مرصع ص ۲۴۵ ۔ افضل خان خٹک یکن چہ ملک اکو بہ ہندوان بویا پہ سب د
 مسلمانن دغیرت وژل او داکو پہ زمانہ کئے دھندوانو دیر قدر وو ۔ شاید چہ اکو روتہ دامنصب
 دیاسی رشوت پہ توگہ ورکے دے ۔ خوشحال خان خٹک کامل ص ۲۰ (مؤلف)

دغه روزگار د خپل عقیدې مطابق د شرع نه بهر نه گزېلو. په قافلو دده
چپاؤونو اولوتلو سره سره د دغو وېښتنو قبیلو سره هم د اړه واره
جنگونه کړي دي. په دې وجه د نوم او طاقت آواز تر لاسه لاس
خوړه شوه. دغه ورځو کې د هندوستان د قسمت د اګې د اکبر باچا په
لاس کې د ده او د اکبر د ورور مرزا حکم د کابل حکمران وو. د مرزا حکیم د
بغاوت په سلسله کې چې کله اکبر باچا د کابل په لور روان شو، نو سره
د مرزا حکیم د بغاوت ختمولو د خیال د دې هم په زړه کې راوړه و چې د
کابل د لاس د کاروانونو د شوکیدلو د هغه شکایتونو هم څه علاج او
بند وېست او کړي کوم به چې ورته وخت په وخت د خپل رعایا ته ور تلله
په دې ورځو کې د سیند په پورې غاړه یو سفری پښتانه او په راپورې
غاړه خټک. دله زاک او اژواکي افریدی سرکشی وو چې په به په بیلوبیلو
پراوونو د هندوستان قافلې لویېلې. اکبر باچا چې د اټک په ګودې د
قلعې ابادولو او د لاس د حفاظت د بند وېست په حقله خپلو درباریانو
سره صلاح مشوره او کړه نو د خواو شا علاقې نامتو خلق د راوبلل.
یو پښتنه د تره او کړه چې یو داسې معتبر کس ورته اوښایي ټوک چې دده
لاس د حفاظت اهلیت لري. خلقو ورته د ملک اکو نوم و او پښودلو
چې د اټک کس داسې دې چې دده خبرې اهلیت او طاقت لري. سره
د نورو قبیلو د مشرانو اکبر ملک اکو هم خپل دربار ته راوغوښتو. د

۱. خوشحال خان خټک دوست محمد خان کامل ص ۲۰.

۲. خوشحال خان خټک دوست محمد خان کامل ص ۲۰.

د ملک اکونہ اکبر پتوس اوکرو چہ داد تانوم دلستہ ولے دومرہ مشهورہ
 اوستاد دے اثر ثبوت خٹہ دے - نو ملک اکو ورتہ اوویٹل چہ ماسرہ
 دغوبونق دوالیو دوہ مہکی دے پرتے دٹی - اکبر ورتہ پہ حیرانی اووے
 چہ ددے خٹہ مطلب دے - پہ جواب کینے ورتہ ملک اکو اووے چہ ماچرہ
 مسلمانان نہ دی لوپلی - دھندوانو دکارا واتونو سرہ ے جگرے کری
 دی اوہغہ ہم داسے چہ اول بہ ے ورتہ داسلام دعوت ورکرو
 کہ مسلمان بہ شوہغہ بہ ے پرینسود و او کہ نہ یہ مسلمانید و نو مر
 بہ ے کرو - اوکوم ہندو بہ ے چہ مرکرو نو دغوب نہ بہ ے ترے
 والٹی اوویستہ پہ دے مہکی کینے بہ ے واپچولہ - ددے مطلب دادے
 چہ تراوسہ مادومرہ ہندوان وٹلی دی - ددے خبرے اثر و او
 کہ اکبر ترے خٹہ پہ بلہ خبرہ متاثرہ شو خوزرہ تہ ے پریوتو او د
 اتہک نہ تو بنار پورے علاقہ ے ورتہ پہ جاگیر کینے ورکرا - اوورسہ
 ے دلار د حفاظت ذمہ واری ہم ورا پہ حوالہ کرے -

د اکبر باچا ددے منصب د قبلو لو نہ پستہ خٹک بے لہ خٹہ چارہ
 دخوپے نہ راواوریدہ اوردنوبار پہ سمہ او غرومنو کینے ے کلی آبادول
 شروع کرل - ملک اکو دلندہی دریاب پہ غارہ د ملک پورسراٹے بنیاد
 کینسود وچہ روستو پہ اکورہ خٹک مشہور شو - ددے نہ پستہ دغہ
 اکورے د خٹکو پینتو سیاسی مرکز اوگر خٹدو -

کله چہ دختکو سیاسی مرکز بنیاد و تہ پاخہ شول او دخیل اولس
سیاسی دا گئے دے دمک اکوری پہ لاس کینے ورکری نو ورسره دے
روحانی مرکز و دہ نورہ ہم تیزہ شوہ - مست بابا چہ کوم کھائے د
شیخی پہ غرونو کینے آباد کرے دو صفہ ہم دسراٹے اکوری پہ لوم رانزدے
شو او دست بابا نہ پستہ د معنہ قطب زمان فرزند بہادر بابا دختکورو حانی
مشر شو - بہادر بابا چلہ استانہ د کازہ خیلو د درے نہ بڑا د غرونو
پہ مینج کینے آباد کرے چہ د موجودہ زیارت کالا صاحب نہ سویل پہ
لوری پہ شین پیلہ کینے دہ - بہادر بابا پہ ایک صاحب ہم مشہور دے
بہادر بابا دست بابا زوئے دے - شوک چہ دخیل وخت قطب
او دیودا سے زوئے مربی او مرشد وو چا چہ دخیل ذات پہ رتہ
یو اے خٹک نہ بلکہ بولہ پجتو نخواستہ منورہ کرے - دا دنوں سرچینہ

۱۰ د بہادر بابا پخل نوم بہادر دین یا بہادر خان وو - تاریخ مرصع ورتہ بہادر دین
بیکلی دی (ص ۱۳۹) او پہ مناقب شیخ رحمار کینے ورتہ بہادر خان بیکلی
شوی دی -

شینج بھی زوئے دیشج ایک دے چہ دسترگوئے دمک دے
منتہی قطب دوران وو اصلی نوم ٹے بہادر خان وو
(شمس الدین)

۱۱ ایک دا بابا اسم تصغیر دے - دا نوم ورتہ کالا صاحب د پیرے جینے
ویلی دے لکہ خٹک چہ د پنتو عامہ قاعدہ دہ - دینے دا ظہار پہ طوس
مشرتہ ہم اسم تصغیر استعمالوی - لکہ دادے نہ ادکھ - تذکرہ شیخ رحمار سیال الدین

چہ پہ کوم لوری ہے پلو شے غور خیدلی دی ملتہ ہے یو کامل ولی پیدا کرے
 دے۔ اودھر شہ نہ زیات مرد کامل خوشحال خان تمک ہے پبستوتہ
 ورکھے دے۔ اودھے نہ زیات ہے دحقیقی فقر سخت فقیر بابا پیدا
 کرے دے۔ درنہا داسرچینہ غوث دوسران اوقطب الاقطاب
 حضرت شیخ رحمار کا صاحب وو۔
 کالا صاحب چہ خیل نوم ہے کستیر کل دے۔ دبہادر بابا زوے
 دے اود مادر زاد (مورزادی) ولی دے۔ پہ طریقت کئے دخیل پیدا

دیور وایت لہ مخہ کالا ص ۷۳ مریدان د ولایت درجے تہ رسولی
 دی ادپہ یو بل روایت کئے درے سوہ یاد شوی دی۔
 درے اویا ولیان دی یاد پہ یوہ روایت زیاد
 اوپہ بل روایت خوانہ دی درے سوہ پہ شمار جانہ
 چہ صاحب دی ولیان کری دے پہ مثل د خان کری
 لہ صفونہ یو جمیل دے چہ ولی د پاک جلیل دے
 دختکو وو امیر
 اوس مشہور دے پہ فقیر
 دے نہ علاوہ دخنو نومونہ دادی۔

شمس الدین صروی - شاکہ عبد اللطیف
 فواجه جمال الدین - شیخ بابر
 مرزا کل

ایک صاحب نے ماذون دے دے دے طریقہ ہے اویسی دہ پہ سہروردیہ
کودیدہ - چشتیہ اوقادریہ سلسلوکے ہم بجاز وو - چونکہ د خاندان
جاری سلسلہ ہے سہروردیہ وہ نو حکم دیر عامہ طریقہ ہے ہم دا
ساتھ دے۔

حضرت ۱۷ صاحب دختکو دروہانی سفر ہفتہ آخری منزل دے
پہ چاہے دے قیل روحانی تربیت تکمیل تہ رسید لے دے - اود دے
روحانی سرچینہ د فیض لہ برکتہ دختکو نوم ہم پہ روحانیت اوہم
پہ ادب اویسیاست کئے پہ دنیا خورشوے دے - کہ یوارختہ ہے پہ

۱۷ وائی چہ د طریقہ د اصولو دیا بند ٹی تر مٹھ ہے دخیل نیکہ مست بابا
نہ ہم بیعت کرے وو - بگنی دے مادر زاد دلی وو او طریقہ اویسی وہ تذکرہ
شیخ رحیمکار ص ۲۶ - تاریخ مرمع ص ۵۴۳

۱۸ اویسی طریقہ د حضرت اویسی قونی نہ راروانہ دہ - دچا تربیت چہ
حضور صلی اللہ علیہ وسلم پہ چلے کرے وو - ہم دغہ رنگ ٹوک چہ نیچہ نیچ
د حضور صلی اللہ علیہ وسلم نہ روحانی تربیت اوموی - مٹھ تہ اویسی طریقہ ویسے شی۔

۱۹ آپ نے صرف اپنے والد بزرگوار سے بیعت کی تھی - دوسرے مشائخ کرام سے صحبتیں ہوئیں
اور ان سے روحانی استفادہ بھی کیا مگر بیعت کسی سے نہ کی گویا آپ کا طریقہ اویسی
تھا - بعض کہتے ہیں کہ آپ نے مست بابا سے طریقہ سہروردیہ میں بیعت کی تھی - مست بابا
نے انہیں فرقہ خلافت بھی عطا فرمایا تھا - بعد ازاں آپ نے متعدد علماء و مشائخ
سے ملاقاتیں کیں اور آخر میں طریقہ چشتیہ میں بیعت کی ۔

(الوار الصفا ص ۸۶)

نہکو کینے دشیخ بابر بابا - مرزا گل بابا - علیم گل بابا او فقیر بابا پہ رنگ
 کامل اولیاء پیدا کری دی نو پہ بل ارخ دسترخوشحال خان خٹک
 پہ رنگ مرد کامل تو وزن او نابغہ شاعر تہ تربیت در کرے دے -
 گلہ چہ منک اکوری تہ اکبر باچا پہ کال ۹۸۹ھ مطابق ۱۵۸۱ء
 کینے سرداری ور پہ حوالہ کرے - ددے نہ ورا ندے اسماعیل خیل خٹک
 اور یا خیل ، فتح خیل ، مانکی خیل ، یسین خیل (لا کا خیل) ، دخورے

۱۔ پہ شیخ رحمار ے تازہ توبہ او کرے
 ہفت مغوقے راتہ شیوہ او کرے
 زرہ ے ہر لکھورہ پہ ہندیشہ شو
 توبہ ے بدہ دکہ ے توبہ بنہ او کرے

دخوشحال تکیہ پہ خدائے دکہ
 بیبا پہ تادہ رحمارے

(کلیات ۷۲۸)

علامہ اقبال ہم چہ د خیل شعر دار ققاء پہ خاطر د محبوب سبحانی
 نواجہ نظام الدین اولیاء روضہ تہ و مرغے نو دائے ویلی و وجہ
 مسیح و حفر سے اونچی مقام ہے تیرا

۱۔ راو جنتی وو - اوکلی ۳۰ آباد کریا وو - د ملک اکوری تہ پس سرداری
 دفعہ مشر دوسے یحییٰ خان تہ حوالہ شوہ - د یحییٰ خان تہ پس چہ
 شہباز خان خٹک د سرداری دستار پہ سر کرو - نو د کالا صاحب د سوری
 لاند ۳ وو - بلکہ دابہ اوو ایو چہ د خٹکوی سیاسی اقتدار حاصلول

۲۔ داتول خیلونہ دچرا تہ د نگر پہ سلسلہ کینے د موبار تہ قلعی اریخ تہ پراتہ
 دی - ددے خیلونو آخری سرد مغرب پہ لوری د اسماعیل خیلونو خٹکوکلی چہ
 داک اسماعیل خیل - سپین خاک جروہ او خیری کلی پکینے راجی - د
 اوریا خیلونو خٹکوکلی ورسرہ بخت دی چہ صالح خانہ لویہ کوتلی ورا کوتلی شا کو تہ
 بختی اوجہ خٹک دی - ورسرہ نردے خلوزی دی چہ ہم د خٹکود قبیلے خان تہ یو
 ٹانگہ دہ - بیا دمانکی خیلوکلی دی چہ شیمنی خیسے ۳۰ مرا جے سپین کا نا بکری
 اومانکی شریف وغیرہ پکینے راجی - ددوئی تہ ورا ندے بھادر خیل یا ابک خیل چہ
 کنڑہ خیل او پلو سٹی کلی لری - یسین خیل یا کالا خیل پہ زیارت کالا صلب ولی تنکی
 خانہ وغیرہ کینے دی - بھگینے ترے داکور خیلو د خانکے فقیر خیل دی چہ چشمی
 تنکار وریتاؤ د رگٹی او اکور خیل چہ زیارتہ برخہ ۳۰ پہ اکورہ خٹک کینے دہ - او
 دیر کم پاتے دی - حکہ چہ د بھرام او افضل خان خٹک داری گریہ وقت
 تہ دیر د تیری پہ لور تلی دی - پہ شید و د نگر و کینے داکور خیلو اکثریت
 دے -

۳۔ د ملک اکوری اتہ زامن وو - مشر پکینے یحییٰ خان وو -

۴۔ د یحییٰ خان یوولسی زامن وو - مشر پکینے شہباز خان وو -

۱۰۔ کلا چہ پہ ۹۸۹ھ کئے ملک اکوری تہ مشرقی حوالہ کوئے شوہ نو
دے نہ شہر اوڈا کالہ ورا ندے کالا صاحب دے دنیا تہ تشریف راوے
و۔ حکہ چہ دیو روایت مطابق کالا صاحب پہ ورو بھی رمضان المبارک
۹۸۳ھ کئے پیدا شوے دے۔ د سرداری دا منصب چہ تو شہباز خان
ارسید و نو داسیمہ تولد کالا صاحب پہ ولایت کئے وہ۔ شہباز خان
پہ کال ۱۰۰ھ کئے پیدا شوے دے۔

شہباز خان پہ چلہ ہم دکالا صاحب خاص مرید وو۔ او د خلو زامنو
تربیت تے ہم دکالا صاحب تہ پارے وو۔ دنوس وند علاوہ دشہباز خان د
زوئے جمیل میگ تے ہفتہ زوئے دے چاچہ دیاست نہ علاوہ درو حیات
او ولایت عظیمہ پنکھ دکالا صاحب د دربار تہ دکوری خاندان تہ راویہ
دشہباز خان خلور زامن وو۔ خوشمال خان، جمیل خان، میر باز خان
اوشمشیر خان۔ پہ دوئی کئے خوشمال خان او جمیل خان سکھ و سونہ
وو۔ دشمشیر خان مور امیرہ وکلا او د میر باز خان مور مہمندی وکلا۔
داخلور زامن دشہباز خان لوئے شوی دی۔ پہ دوئی کئے مشر

۱۵ مَذْكُورَةُ شَيْخِ رَحْمَتِهِ

۲۱ خوشحال خان خٹک از دوست محمد خان کامل ص ۲۱

۳ یوے کہ ورور دے چہ ئے لار دحق نیوے

دولہ درونہ ہے نور دیویویہ نم رویم بے نمہ

(کلیات خوشحال ص ۵۹۹)

خوشحال خان و وچه د شهباز خان د شهادت نه پس د خپل قبیل په متغده
 سردار منتخب کړه شو. چونکه د مغلو منصب دار وو نو په خوشحال بیگ
 بلل شو. هم دغه رنگ بهیل خان چه د خوشحال خان نه کشر او د منورو
 دوارو درونرو نه مشر وو. د حکومت او سرداری په کارو بار کښه
 د خپل مشر ورو خوشحال بیگ سره پورته لاس لرلو. په جیل بیگ
 مشهور شو. نور د دواړو وروڼو په چونکه په دغه وخت کښه لابلوغ
 ته نه وو رسیدلی نو په دغه وجه په هغه شهرت نصیب نه شو.
 کوم چه د دغه مشرانو دواړو وروڼو په برخه راغی. او دا خبره
 د تاریخ مرصع د دغه بیان نه ثابتیږي چه کله شهباز خان
 کمال زئیو په تپه اکازیو باند د تاخت او کسرو او

له مقدمه مناقب فقیس ر داکتر راج ولی شاه خټک
 تاریخ مرصع ص ۲۶۹ کښه وائی چه د خټکو
 او یوسفزو جنگ کوم چه چه جها نگیری کښه شوه
 وو. په هغه کښه خوشحال خان موجود وو.
 چه لاهلک وو. د یره په هغه مخ مننه
 ده راغلې. په دغه ورځو کښه به فقیر بابا
 ماشوم وو خلکه په ذکر نشته.

جنگ جوړ شو نو په دے جنگ کښه خوشحال خان او جمیل خان دواړه شریک وو - د نورو دواړو وروڼو ذکر په دے جنگ کښه نشته - شاید چې لاهلکان وو او د جنگ نه وو -

د دے جنگ او د شهباز خان د شهادت نه وروستو د خوشحال خان سردار منصب او د منصب د پرېښودو تر وخته په خاندان کښه او په پښتونخوا

نه دا جنگ په کال ۱۰۵۰ هـ کښه شوه و چې شهباز خان پکښه زخمی شو او وروسته شهادت بیا موندو - د شهباز خان دے مرګ ته خوشحال خان شهادت ویلی دی - اگرچه ځنې خلق پر دے د تنقید کویا چې د خپلو پښتنو وروڼو تر منځه په دے جنگ کښه وفات موندل د شهادت په درجه کښه نه راځي - ولې هر کله چې شهباز خان د سردارۍ په گدۍ کېناست نو د دے قسمه جنگونو په حقله دے د هاغه وخت علماؤ په فتوی ورته دا جنگونه د نام نهاد مسلمان حکومت په خاطر جائز ښکاریدل - هم د شهباز خان په تقوی او دیندارۍ کښه هڅه قسمه شک نشته نو د هغه دے مرګ د خوشحال خان شهادت ویل مناسب دی - لکه څرنګه چې وړاندے او ویلی شول - دا معرکه په کال ۱۰۵۰ هـ کښه شوه و - په دے وخت کښه د خوشحال خان عمر ۱۰۵ هـ - ۱۰۲۲ هـ ویش کاله وو او که د ښاغلي افضل رضا یکلې د جمیل خان بابا تاریخ پیدائش ۱۰۲۴ هـ درست او ګڼل شي نو د هغه عمر په دے وخت شپږ ویش کاله وو

نوټ ۱ - د فقیر بابا د زبیریدے نېټه په پټه ستوری (افضل رضا)

مناقب فقیر کئے دیوے غتے غلط فہمی سرے د دوئی ذکر کرے دے۔ چہ
بیان بہ ے روستو راشی - وے پہ تاریخ مرصع کئے ورتہ کا دے او بادے
لیکلی دی - چہ افضل خان ورتہ دخیل مخالفت پہ سبب دتفحیک پہ طور
دتصغیر د انومونہ اخلی - کہ چرے دشمن الدین د بیان پہ رہا کئے

۱۰ الف :- دا غلط فہمی خہ دا سے دلا چہ مناقب فقیر کئے دشد و دھغہ وخت
د دوو خانانو قادر خان او شہباز خان ذکر شوے دے - شوک چہ د فقیر بابا
ورپردہ او زومان ہم وو - او د دوئی کوروتہ د فقیر بابا پہ ازارسند لاهو کرے
وو - ہرکے چہ قادر خان او شہباز خان د خوشحال خان خٹک زامن وو او پہ
منا کورہ منقبت کئے دور پروتو پہ حقلہ واقفہ خبرہ نشہ - نو دا غلط فہمی
ترے راو لاپری پہ جوہ دا خانان د خوشحال بابا زامن وو - حالانکہ دا دوا پہ
کا دے او بادے کیسے شی - ککے چہ دا کا دے او بادے پہ یو وخت د فقیر بابا
مریدان شوی وو - او د فقیر بابا زومان ہم وو - د فقیر بابا د ورور میر باز خان
زامن وو - وروستوے فقیر بابا سرے اختلاف شروع کرو - او پہ شید وکے
بہ ے دھغہ مریدان تنگول - د تاریخ مرصع پہ ۱۰ تا ۱۱ ثابتیری چہ د
کاری او بادی فقیر بابا سرے اختلاف رائے او مردودان طریقت شول - د
باری زوئی ذوالنون یو کھلے د ذکر جہر پہ مسئلہ تورہ پہ لاسی پہ فقیر بابا
پسے ورغلے وو د دوئی دیر ظلم پہ وجہ ورتہ فقیر بابا بنیرے او کرے
او کورونہ ے وراں شول - او اولادے نامدار خان پہ نظام پور مکرے -

(ب) د کا دی او بادی کوروتہ افضل خان خٹک وراں کری او سوی دی -

(تاریخ مرصع ص ۳۹۸)

د دوی دواړو کړداس ته اوکته شی نو بیا د افضل خان
 خټک دا خبره درسته ده چه د دوی کار د منافقت
 الشیطانئ نه سیوا نور څه نه وو.

فقير جميل بيگ خان تک

په وړاندې نو مڼو کيڼه چه دخټکو د قبيطې د ژوند او روحاني ارتقاء کولو

د فقير بابا خيل اصلي نوم جميل خان وو چه د مغلو سره د پلار نيکه د تعين په وجه په جميل بيگ مشهور شو . تاريخ مرصع مناقب شيخ رحکار مناقب فقير کيڼه ورته هم دغه نوم يکلي شوی دے . د دے نه علاوه د فقير بابا خيل سکه نمسي ولي محمد خټک ټوک چه د نور محمد يه لاتب دے هغه هم ورته جميل بيگ يکلي دے . او د هر څه نه غټ سند د فقير بابا د خيل لاس ليکلی دل تذکرة الابرار هغه بيان دے .

لاتب اين کتاب جميل ابن شهباز افغان خټک مريد شيخ رحکار افغان خټک است . کله چه په فقير بابا پوره تحقيق نه وو شوی نو ځنې خلقو ورته قبا جمال خان ليکلی دی چه سراسر غلط دے . دا غلط فهمی د ټولو نه وړاندې د مجمع البرکات مصنف پيداکړه ده چا چه د تذبذب په عالم کيڼه قبا سادۍ يوبل مريد تواجبه جمال الدين جميل بابا گڼي دے . د مجمع البرکات نه وروسته چه چا هم دے مذکوره کتاب نه حواله اخستی ده نو د فقير بابا نوم د جمال هم دے . د تذکرة شيخ رحکار مصنف سياح الدين کالاهيل هم د مجمع البرکات په وجه د فقير بابا په نوم کيڼه د غلطۍ ښکار شوی دے او هم د غلظت رنگ دا پنجن اتحاد جمال خيل چه فقير خيل يا کان دی . او د جميل بابا خيل اولاد دے . هغوی هم د دے غلطۍ ښکار شوی دی . پکار دی چه په داسې ټولو اشارو کيڼه د فقير جميل بيگ د نوم درنه اوشي پورته چه ورته د جميل خان په ځانې جمال خان . جمال الدين يا جمال بيگ يکلي شوی دی .

مختصر ذکر او کرے شو دھغے نہ مراد د فقیر جمیل بیگ د ژوند او د تصوف
 په لوری درجگان دپاره هغه ماحول په گوته کول و دوکوم ماحول چه
 د ختمکو د اکور خیلو دا خانزاده نورزن سپاهی پښتون اولوے عالم د دنیاوی
 سیاست او حکومت په ځای د فقر او ولایت په تخت تخت نشین کرے دے
 خپل نوم ښه جمیل خان دے او په فقیر جمیل بیگ ښه شهرت موندلے دے. د
 نوشمال خان خټک کشر ورور او د شهباز خان خټک دویم زوے د ښه.

له مقدمه د مناقب فقیر د اکندراج ولی شاه خټک

جمیل بیگ ته د فقیر لقب د ټولونه وړاندے کالاماج وړ کرے وو.

د مرشد مرافقیر خواند و هیس نام جاری شد پر من

د دوستو فقیر بابا د فقیر په نوم دومره شهرت او موند و چه خپل نوم
 ښه پکته پټ شو. د دے نه علاوه ورته په خاندان کټه د ویر احترام
 له مخه میاں جیوهم ویلے شول.

د دے لقبونو (فقیر او میاں جیو) په موجودگی کټه د هغه وخت اشار موټن
 ته ځه بدل لقب نه راښائی. د ویر جذب و مستی او فنا د حالت په وجه ورته
 کالاماج فقیر ویلے دی. فقیر د تصوف په اصطلاح کټه هغه چاته وائی ټوک
 چه د خدای تعالیٰ نه سیوا د بل چا محتاج نه وی او ځټه د اهم وائی چه هغه د
 خدای تعالیٰ محتاج هم نه وی ځکه چه احتیاج صفت موجود دے او فقیر
 نو د نیستی په سمندر کټه لا موزن وی. د خپل هستی نه هم تیر شوے وی. چه
 کله هستی پاته نه شی نو احتیاج بیا د څه او څنګه پیدا شی. هم په دے
 معنوی کټه ویلے شوی دی و اذ انتم الفقیر فهو الله او د حقیقی فقیر وی.

دخیل خاندانی اوقاتی روایا تو له مخه ټی په ځوانی کښه دنگ ویت او
 پښتو په خاطر په دواړه لاسه تورے وهرلی دی او که خوشحال
 غمک د مرقی تعریف دهغه دیوے مصرعے مطابق داوی چه
 مرنه په روغ صورت نه ټی له جنکه

نو فقیر جیل په عملی طور د اثباته کړی ده چه هغه یو پښتو
 مرنه وو - دخیل پلار نیکه د منصب په خاطر ټی هم تورے وهرلی او
 زخونه پرهارونه په وجود اخستی دی - او دخیل قبیله په ننگ کښه
 ژوبل شوه ده - د پښتو روایا تو له مخه ټی د انتقام معنی په خپل
 وجود د زخمو په صورت کښه پکړ دی -
 خوشحال بابا وائی چه -

خوداخلی له غلیمه انتقام
 مرد نه خوب لانه خوراک لانه آرام

نوپه ده معنو کښه فقیر جیل په رشتیا هغه مرد ده چا چه تره
 پورے خپل هر یو احساس او هره جذبه په زړه کښه بنخله ساتل وه -
 تر څو چه ټی دخیل پلار د مرگ انتقام نه وو اخته او چه کله ټی
 خپل پلار د مرگ بدل واخستو نو بیا که یواړخ ته ټی په دغه جنک

له تاریخ مرصع ص ۲۷۱

میاں جیل چه زوے دشهباز خان او د شیخ رحیمار مرید وو - ایتنه
 حال دا وه چه شهباز خان شهید شه ټی پخوا ټی مذکور شوه ده - ده له پلار
 سره وه زخمی شوه وو - چه کور ته راغی له زخمه بڼه شه رور سره وروسته
 په اکا خیلو باند ده دغی قتل عام ټی او کړه - د پلار نه ټی واخست تاریخ مرصع ص ۲۷۱

وہود ژوبل شوے دے نو بل اہم تہ ے احساس ہم ژوبل شوے
 دے . ددے ژوبل احساس لہ در دہ چہ ے روح زخمی شوے دے نو
 یائے علاج پہ دنیاوی چاس و کئے نہ دے موندے او پہ دے نتیجہ
 سیدے دے چہ در روح دزخم علاج کہ چرتہ موندے شی نو صفہ
 د فقر پہ وطن کئے دے . او خوش قسمتہ پہ دے دو چہ د فقر
 دے بادشاہی چرتہ لرے تہ وہ اونہ پردئی وہ . پہ چل کور او چل
 اولس کئے د حضرت شیخ رحمار کال صاحب پہ استازہ کئے دو

۱۔ پہ مناقب فقیر کئے یکی چہ یوہ در ے فقیر یا با د بیکار پہ غرض سور د
 غرہ خواتہ اوتے وو . کال صاحب سرہ دخیلو مرید انور یوے اونے لاندے راست
 وو . یو میر ترے پیوس او کرو چہ دجنت سوار ے بہ خٹکہ وی . کال صاحب ورتہ
 فقیر یا با پہ گوتہ کرو چہ مخانجہ وان وو . دے فرمائیل چہ دجنت
 سوار ے داسے وی لکہ د مخانجہ چہ روان دے . کال صاحب ددے گفت
 سرہ فقیر یا با پہ زمکہ راگزار شو . د خانی جائے لے کرے . کال صاحب
 خیلہ شری و رکرا و ورتہ ے اووے چہ تے اوس د میر نہ فقیر شوے
 د فقیری د مناقب فقیر لہ رویہ یو حادثاتی امر بیکاری . وے د
 راقم الحروف پہ خیال د حادثہ د (لاخیلونہ د انتقام خستونہ و راندہ
 شوے وہ . خوچہ کلہ خوشحال یا با د شاہ جهان ملاقات تہ روان شو
 نو فقیر یا با اولاد د خان سرہ کرو او چشمی تہ د فقیری د ژوبل
 پہ خیال رائے . خٹکہ چہ د فقر د نرائے ددے یوہ واقع یا حادثہ
 پہ سبب الہ اولہ پہ ذرہ خورہ شوے وہ .

خان اوسردار جمیل خان چہ پہ قست کئے تے دفقر او ولایت
تخت یلے وو۔ پہ دنیاوی چار وکئے ہم پورہ رخہ اختہ رہ۔ او پہ
یو وخت کئے تے ددے د حصول زیار او خواہش۔ تے سم کرے دے۔ خٹکہ پہ
پیدا پہ داسے کور کئے وو چہ د خٹکو د خانے اوسرداری کور وو او د اکوفا
پیری پہ پیری د منصب د ری پہ موروثی دول پہ دے کور کئے رار او
فقیر جمیل بیگ د سردار شہباز خان کرہ پہ کال ۱۰۲۲ھ کئے پہ
اکوری کئے پیدا شوے وو۔ د علم د تحصیل د مختلف فنونو د زدہ کرے
پورہ اسانتیا لائے ورتہ حاصل وے خٹکہ چہ شہباز خان کہ پہ خیلہ
عالم او فاضل نہ وو نو د علم او فن پہ قدر پوہلے وو۔ د خیل اولاد
د تعلیم د پارہ پہ تے خامخا پہ خاطر پورے بند و بست کرے وی۔ کئی د
نوشمال خان خٹک پہ شان عالم او فنکار زوے او د فقیر جمیل بیگ پہ شان
مصنف او عالم تہ بہ تے خرنکہ تربیت و رکوو۔

فقیر جمیل بیگ چہ د خانئی اوسرداری پہ ماحول کئے سرگے او غرو لے
نو کہ یو خوا تے ورتہ د ژوند تہل سہولتو نہ حاصل وو نو بل اہر تہ ورتہ
د خیل پلار نیکہ نہ پہ میراث کئے دشمنی ہم پاتے وے۔ ددے دشمنی
تقاضے او د منصب د اہلیت تقاضے داسے وے چہ فقیر بابا تہ د سپہ گری

۱۔ فقیر بابا د زبید نے صحیح یہ نہ دہ معلومہ۔ ۱۰۲۲ھ اندازاً زادہ۔

(پتہ ستوری افضل رضا)

۲۔ نوشمال بابا پہ دستار نامہ کئے د خیل استاد شاہ اویس ملتان د ذکر
کوی۔ او ورتہ زمونہ استاد وائی۔ زمونہ نہ مراد ہم ورتہ کیدے شی۔

نہ نے در زدہ کرے وو۔ اوچہ کلہ دخوانی عمر تہ را اور سید و نوسرہ
 دوزو ورو ورو ذمہ داریو دیاچ او خراج د حصول او ددے حصول
 دپارہ دجگونی جگرو دغہ ذمہ واری نے ہم پہ سر پر تہ وہ۔ شہازخان
 چہ پہ کوم انداز کینے دمنصب پالانہ کرے دہ او ورسرہ نے دچل پلاس
 نیکہ نہ پاتے دشمنی پالے دہ۔ پہ دے کینے ورسرہ چل زوے فقیر بیک
 خانہ شامل وو۔

کہ چہ جیل بابا پہ ۱۰۵۰ھ کینے دشمن ویش تو کالو د زلیستوب عمر
 تہ اور سید و نو قدرت ورتہ ہغہ معرکہ درمخام کرہ کومہ چہ دہغہ
 بہ ژوند کینے د میل دکانہی حیثیت لری۔ دامعکہ د کمال زیو د اکازیو
 تہ سرہ د سرداری دنگ جنگ وو۔ پہ دے جنگ کینے فقیر جیل بیک
 چہ لافقر شوے نہ وو دچل پلاس ورو او د خاندان او قبیلے د خور
 اولس سرہ شریک وو۔ او بنہ پہ نہ نے دچل سردار پلار حکم منے
 دے۔ تورے نے وھے دی۔ پہ دے جنگ کینے چہ کلہ شہازخان
 اکازیو پہ کلی اور پورے کرو او قدرت د جیل بیک پہ زرہ کینے د خونخوایی
 نہ د کوکے پیدا کونو موقع در پلاس کولہ نوخہ داسے خونہ منظر
 د جیل بیک سترگو اولید چہ یوارخ تہ نے پلار پہ وینو سور زخمی
 پروت دے۔ بل ارخ تہ نے د ترہ زوے د ساقی بیک پہ ختمو کینے مر
 پاتے کیری وورے ژوبل ژوبل دے۔ پہ خیلہ نے ہم پہ لاس پہ
 غشی لکیدے دے۔ ہول بیکر سترے او تار پہ تار دے۔ بیا ہم چہ چل

پلار ورتہ حکم کوی چہ مخکینے شہ . ستا او د ورور پہ اوہ و دے دخیل
اولس پہ حفاظت د ویستو ذمہ واری دہ نو دلاس ژور زخم تہ نہ گوری
خوشحال خان وړاندے کیږی . دے تے د بنگر د بنال نیسی او دخیل پلار
حکم ترسره کوی .

د دے جنگ نہ پس که یو اړخ تہ تے دشکت غم پہ زړه کښه دے
نوبل اړخ تہ ورتہ دخیل عظیم پلار د مرگ صدمه ورسی . او ورسره
تے دا غم پہ مخه اخلی چہ هغه ورځ بد کله وی چہ دخیل پلار د مرگ
بدل واخلم . اگرچہ جمیل بیگ د خوشحال نه کشر وو خو په عمرو نو
کښه تے هغه دومره زیات فرق هم نه وو چہ گنی د سرداری خیال به تے
په زړه کښه نه وی راغلی او بیا د داسے ترونو په موجودگۍ کښه چہ هغه
هیر اخلاص تے نه لرلو . ولے بیا هم دخیل خاندانی روایاتو د قدر و لو په
لږ کښه په هیر خوشحالی دخیل مشر و وړ خوشحال خان سرداری قبلوی او
ورسره دخیل پلار د بدل اختو جنگ تہ ملاتړی هغه هم په داسے
حالاتو کښه چہ د دنیا نه تے زړه تور شوے دے . او د جنت د سورت
پرے هم شوے دے .

د لاخلو په جنگ کښه چہ جمیل بیگ د پلار سره زخمی شوے و د
کورته راغے . زخم تے ښه شو . د خوشحال خان د دستار بندی رسم
ترسره شو . نو د دنیا وی چارے آخری مرحله ورتہ پاتے وه . دخیل
وړ خوشحال خان سره روان شو . په اس سور په لاخلو ورغے د پلار

دھون بدلے واخستو او واپس سرائے اکوری تہ راغلو۔

یہ دغہ ورخو کئے شاہ جہان دھندوستان بادشاہ وو۔ او دجکت سنگھ
دبغوت دختولو پہ سلسلہ کئے لاهور تہ راغلو وو۔ بیکت سنگھ پہ دے
مہم کئے شاہی فوختو سرہ دبرے اختو موقعہ اکوری دمنصب داری
کورتہ ہم پہ لاس وراغلو وہ۔ فوختو لہ ہرہ لوریہ تیار وو۔ دجیل بیک
پہ خیال کئے دا وچہ گنی خوشحال خان تہ نوے نوے دسرداری منصب
دریغارہ شوے دے۔ ذمہ داری تہ پہ سر دی۔ دیسے وراغلو چارے
داولس ورتہ سمول دی۔ شاید چہ خوشحال خان پہ دے مہم کئے د
شرکت دیارہ دے وراغلو کری وے د خوشحال خان خٹک خیال پہ خیلہ
دتلو وو۔ یونو پہ دے چہ دھغہ دسرداری اصلیت شاہ جہان پہ خیلہ
اوینی اوبل دمنصب دتصدیق پروانہ ورکری۔ کلہ چہ خوشحال خان تہ دجیل بیک
دیاری حال معلوم شو نو ورتہ تہ جواب اوکرو چہ پہ دے مہم کئے یا تہ شرکت اوکرو

۱ تاریخ مرصع ص ۵۹۲۔ دلشہ دافضل خان خٹک دایان خہ بیہم غوندے دے۔
پہ دے وجہ دا خیال ترے را و لاپری چہ گنی فقیر بابا د خوشحال خان پہ تلو خہ خفہ
شوے دے۔ حالانکہ دے نہ وراغلو چہ کلہ دشہباز خان دوفات تہ پس خوشحال خان
سردار منتخب کرے شو نو دغور اولس تہ علاوہ دشیخ رحکار دما ورتہ ہم حاصلہ دے۔
یہ کلہ دبلر پہ جنگ کئے دیلار دبدل اختو پہ غرض تلو۔ نور وچے تہ دکلہ صاحب
زیارت کرے وو۔ اورعائے ترے غوبتے وہ۔ دھغہ تہ پس پہ جنگ کئے ورسرہ فقیر بابا
ہم ملکرے وو۔ نو ددے خبرے ہیچ ثبوت نشہ چہ گنی دفقیر بابا د خوشحال خان
سرہ چرتہ پہ خہ موقع اختلاف راغلو دے

یابہ زہ لاہ شمس - دواہہ دکورہ بھر نہ شو و تے - فقیر جمیل بیگ ورتہ
جواب اوکرو چہ دتا تلہ بنہ دی - زہ بہ پاتے شم - اودا ہفتہ سات
وہ دکوم نہ چہ دجیل بیگ دنوی ژوند ابتدا اکیہی -

خان اونو اب جمیل بیگ فقیر شو - دھغہ ارادے دسرتہ رسولو
موقع پہ لاس ورغلہ - کوم چہ ئے اللہ تعالیٰ خہ وخت ورا ندے پہ
زرہ کئے راولاہہ کرے وہ - دکورہ ختک ودان کلا اودنوابی کور نہ ئے
دوہ لاسہ دوہ پنے کدہ پہ سر کرے - کومہ برخہ چہ دمال اومتاع وہ
کہ نقدے روپی وے کہ کالے وومکہ غوامینے اسوتہ دو - صرخہ پہ ہفتہ
ساعت پہ فقیرانو اویشل - خیل متیر اورامزے پہ دے نوے ارادہ
خبر کرل مغوی ہم ورسرہ راضی شول اود ابادی نہ بھر اوواتہ - د
سرائے اکورہ نہ دجنوب پہ لور د غرومنو پہ میخ کئے یوہ درہ وہ
پہ پہ چشمی مشہورہ وہ - د اوہو یوہ چینہ پکئے وہ - نور د
پلوسو خٹکل وو - میخ آبادی پکئے نہ وہ - بال پچ ئے دلتہ راوست
اوپہ خیلہ دحضرت شیخ رحیمکار کاکا صاحب دربارتہ حاضر شو - چا
چہ ورتہ دجنت دسور بشارت ورکرے وو - چونکہ داچشمی د
کاکا صاحب دربارتہ نزدے وہ نو پہ تلور اتلو کئے ورتہ اسانی وہ
چہ مقصدے نور دخیل مرشد کاکا صاحب خدمت کول وو -

کلہ چہ دفقیر جمیل بیگ زرہ ددنیا نہ تور شو اود معرفت
پہ دنزا متور شو نوپہ ابتدا کئے پرے دجذب یودا سے حال رلغ چہ
خلقو بہ وے چہ لیونے شو - حالانکہ مقصدے دخیل نفس سرہ جہاد
کول وو - ہغہ طاقتور نفس کوم چہ دخانی اوسرداری رنگین خوبونہ

لیدل وو۔ ددے نفسی وژل خہ اسان کار نہ وو۔ او فقیر بابا پہ دے
 ران خیر دو چہ مخکنے ورتہ یو سخت او گران جہاد پروت دے۔ دا
 جہاد بہ نے داسے کاوہ چہ صحرائہ بہ اووتو۔ کہ خوب بہ پرے دیرہ
 غلبہ اوکرا نو یا بہ نے خان پہ لرم او چچلو یا یہ چرتہ پہ میں تو
 خلاست۔ ددے نہ سیوا بہ نے روڑہ داسے ساتلہ چہ دودہ دودہ
 میاشے بہ نے میٹ نہ خورل۔ اوکے خورل بہ نے نو داسے خوراک کوم
 چہ آرام پہ حائے نفسی تہ ازار ورکوی۔ تدریرہ وختہ پورے نے دا
 وظیفہ وہ چہ روڑہ بہ نے ماتولہ۔ پہ غورو کینے بہ نے دومرہ مالک
 گنہا کرکے چہ آرام پہ حائے بہ نے یو شدید اذیت ورکرو۔ ددے سخت
 خوراک د شدت اندازہ ددے تہ کیری چہ فقیر بابا خیل دغہ خوراک
 دروڑے د اقطار پہ خیال اینے وو۔ چرتہ یوہ پیشو دا غلہ او اوٹے خیل
 ہفتہ پیشو چہ اووہ سال لری چہ دا خوراک نے اوکرو نو پہ ہفتہ حائے
 اربتا و شوہ مرہ شوہ۔ ددے نہ فقیر بابا درویشی ورخو د نفسی جہاد اندازہ
 معلومیدے شی۔

خٹہ ورخے پس نے دخیل بال بچ دیارہ پہ چشمی کینے یو کور جو رکرو۔
 ورسرہ نے یوہ حجرا او یو جماعت د عبادت دیارہ ساز کرو۔
 سرہ د جذب ددے حالت اولیون توپ فقیر بابا دخیل عبادت نہ

لے تاریخ مرصع ۵۹۷ ے ددے نہ اندازہ کیری چہ پہ فقیر بابا د جذب حال
 مستقل نہ وو۔ کلہ کلہ بہ پرے دا حال راتکو او دھغہ روایتو نو نفی کوی۔ پہ کومو
 کینے چہ ورتہ خلق مستقل لیونے وائی۔

غافل شوئے نہ وو۔ یہ حجرہ کئے ورتہ قرآن کریم د فقہی کتابوں پر
 وو۔ چہ ہعہ د شریعت د مطالعے ثبوت ورا ندے کوی۔ دا حجرہ
 ہعہ خلوت وو۔ یہ دے خلوت کئے بہ ءے شپہ او ورخ ہبادت کی
 بل چاتہ اجازت نہ وو چہ دے خلوت تہ ورشی۔ یوا ءے یہ ہعہ
 وخت بہ د خلوت نہ راہر شو چہ یہ جماعت کئے بہ آذان او شہ
 اکثر بہ ءے فرض یہ جماعت کئے ادا کرل سنت بہ ءے یہ خلوت کئے او
 یا بہ ءے قول مومنؑ یہ جماعت کئے ادا کرو۔ ہعہ ہم داسے چہ یا بہ دے
 امام شو او یا بہ شوک بل شوک امام شو۔ یوا زے دغہ وخت یہ داسے
 وو چہ ددہ دیدن تہ بہ شوک راغلی وو۔ ہعوی سرہ بہ ءے ملاقات
 او کرو او یا بہ واپس د خیل حجرے خلوت تہ ننوتو۔

اگرچہ فقیر بابا نور صخہ د خدا ءے یہ لارہ کئے خیرات کری
 وو۔ وے چہ داسے طریقہ وے۔ اکثر بہ ءے خیراتونہ کول نو ددے
 دیارہ ءے خان سرہ د بھال پورے ہعہ کلا سائے وو کوم چہ ورتہ د
 پلار نہ یہ میراث کئے پاتے شوے وو۔ کومہ سالانہ چہ بہ ددے
 کلی تہ راستہ۔ کہ زر روپیہ بہ وے کہ دولس سوہ بہ وے یہ ہعہ
 ورخ بہ ءے خیرات کرے۔ یہ کومہ ورخ چہ بہ ورتہ ترلا سہ شوے
 وے دومرہ خیال یہ ءے ضرور سائلو چہ د بھال پورے داجا ییاداد یوا ءے
 ددہ نہ وو۔ داجا ییاداد ددہ د بال پچ حق وو چہ دیکہ نہ ورتہ

نہ د بھال پورے کلا دجھانگیری او خیر اباد سرہ نزد دے۔ او فقیر خیل
 میاں کان پکتنے اوسی۔

۴۴
ہے دو۔ نو دیکھو خرخہ بہ تے ددے کھی پہ پیسو کیدہ کومہ چہ د
منویٰ بخہ وہ۔

فقیر بابا چہ دفعہ لارہ اختیار کرے نو ورسرہ پہ دے فقیرئی
خیل اولاد ہم راضی وو۔ د خانی پہ کور کینے لو تے شوی او پہ ناز
پالو شوو تہ اوس دخامتا دجامو اود اوریشو ددوہی نہ سیوا بل
ٹہ نہ دو حاصل۔ دا بہ ورتہ فقیر بابا ورسول۔ فقیر بابا خیلہ
جامہ ہم دخامتا وہ۔ ترزانو پورے اوہ دخامتا قیص چہ بہ زوہ
شو او خائے پہ خائے بہ او شلیدو نو توتے بہ تے ورا وچولے۔ ہم بہ
تے پرتوگ دخامتا وو۔ ہخہ ہم دشریعت مطابق پتکے دخامتا دوا کزہ
اویہ شری دا دہغہ خان اونواب جمیل خان فقیرئی جامہ وہ۔ ددے
بہ نہ علاوہ چہ بہ نورخہ پہ کھوتو ورتلہ پہ مسکیتانو او غریبانو
بہ تے تقسیم کرے۔

فقیر جمیل بیگ بابا پہ فقیرئی کینے ہم دہغہ خیل یو خاص
انداز ووجہ دخل خاندانی سخاوت روایت تے پہ دے فقیرئی کینے
ہم ژوندے ساتلے وو۔ دغوا دغورو ددریشو ذخیرہ بہ تے اوکرے
دپسونو مہ و نوسرہ دشرکو بہ تے پہ دیر مقدار کینے جمع کرے۔ او
پہ یوہ خاص ورخہ بہ تے دکل او لب محتاجانو غریبانو تہ دعومت
درکرو۔ پہ دے ورخہ بہ چہ دچا خٹہ خوہن وو پھول بہ تے او خورل
بہ تے۔ ددے سرہ سرہ تے دسخاوت یوہ بلہ لارہ ہم اختیار کرے
وہ۔ ہغہ داچہ دکیرو او نوہو اجناسو ذخیرہ بہ تے جمع کرے نو بازار
تہ بہ اوواتے۔ دوکان بہ تے اولگوہ دچاچہ بہ خٹہ ضرورت وہ

فقیر بابا بہ ورتہ پہ خیل لاس ہغہ خیر ورکوہ . کلہ بہ دخیلو شاگرہ
 او مرید انوسرہ دجر کے پہ صورت کینے کلی پہ کلی گر حیدہ . دیکٹی او
 بنے لارے تلقین بہ تے کوؤ . داولس د حالہ بہ ہم خبرید و چا چہ
 بہ دلا چارٹی نہ وادہ نہ شو کوئے - دھغہ د وادہ بند و بست بہ تے
 اوکرو او کہ خبر بہ شو چہ دچا پہ کور کینے پہ وادہ ولارہ پیغلہ
 دہ . دغہ مجبورٹی لہ کیلہ تے وادہ نہ کیبری نو فقیر بابا بہ تے
 پہ پلار جرگہ اوکرہ - امداد بہ تے ورکرو او ہغہ جینی بہ تے چاتہ
 وادہ کرہ . چونکہ د فقیر بابا پہ دے طریقہ کینے دھغہ یونہی او
 سوچہ اخلاص موجود وو نو کہ چا پہ ترے انکار اوکرو ہغہ تہ بہ
 خامخا خہ ضرر پینیدہ . غرض دا او د دا سے نور نیکو کار و ترس رکول
 د فقیر بابا دژوند مقصد وو چہ دھغہ وخت د خلق و اصلاح دیارہ

۱۔ وائی چہ فقیر بابا یوحمل دا سے یوسری تہ ورے . دچا لور چہ پہ وادہ
 ولارہ وک . او دہ نہ وادولہ - فقیر بابا ورتہ جرگہ اوکرہ - ہغہ
 سری ورتہ دا بانہ اوکرہ چہ ماسرہ فی الحال دومرہ سامان نشہ
 چہ لور پرے وادہ کریم - فقیر بابا ورتہ اووے چہ زماخہ وس کیبری
 در بہ تے کریم - نو دالور د وادہ کرہ . چہ دشرے حکم دے - دھغہ
 سری رضانہ وک . فقیر بابا تے پہ خائے پرینود و او دینبور پہ
 لوری روان شو - پہ لار کینے ورتہ دشمنان ناست وو - پہ غشوے

۲۔ او ویشٹو او مرشو -

(تاریخ مرصع ص ۵۹۸ - ۵۹۹)

دے دالار اختیار کرے وہ ۔ دے دوزگار سرہ سرہ فقیر بابا دخیل
 مرشد حضرت شیخ رحمان دربار حاضری بہ ہم خانہ کولہ ۔ چہ
 یہ دفعہ وقت کہے دتصوف او د فقر دہو لو نہ لوئے مکتب یہ پختونخوا
 کہے ہم داوو او پہ دے مکتب کہے د فقیر بابا دخیل خاص مقام وو ۔

دے تہ کہ خوک لیونستوب دانی نو ہفہ د
 یہ خیل عقل شکمن شی ۔

حضرت شیخ رحمار کا صاحب دتصوف اوسلوک طریقت مکتب

دربار پہ دغہ ورخو کئے کالام صاحب دتصوف کو خصوصی اودنور و پستور
عمومی پیر و و اوٹان تہ دطریقت اوتصوف یو مخصوص مکتب فکر و و۔
کالام صاحب چونکہ مادر زاد ولی و و او طریقتہ ئے اویسی و و۔ وے
ہر گلہ چہ بند کاپہ اویسی طریقتہ کئے پہ خیلہ نو پہ دے مخصوصہ
لارہ دحقیقت تہامہ رسیدے شی وے دطریقت د اصولو مطابق چاہے
بیعت تہ شی ورکولے۔ نو پہ دے غرض کالام صاحب دخیل پلار بہادر بابا
نہ پہ خاندانی سلسلہ سہروردیہ کئے ہم بیعت کرے دو۔ پہ پشٹیہ
طریقتہ کئے دخیل نیکہ مست بابا نہ ماذون و و۔ ددے نہ علاوہ ئے دغورہ
طریقو اجازت ہم حاصل کرے و و۔ او پہ دربار کئے بہ ئے دحقیقت د

لہ کالام صاحب پہ اکثر و تذکرہ کئے دغورہ دسہروردیہ، پشٹیہ او
اویسی طریقو ذکر دیر راسخی۔ پہ یو روایت کئے وائی چہ دغہ
وخت خلور وارہ مشہورے طریقے یعنی قادریہ سہروردیہ پشٹیہ او
نقشبندیہ درسہ و و۔ وے زما تر نظریہ دقادریہ او نقشبندیہ
طریقو کئے چاہے کالام صاحب اجازت ورکول نہ دی تیر شوی۔

حقیقت دھرے لارے دتیری دیارہ بند و بست موجود وو۔ شہباز خان
 ننگ پہ چلے ہم دکالا صاحب نہ بیعت کرے وو او خاص مریدے
 وو او دخیل اولاد تربیتے ہم دکالا صاحب نہ پیارے وو۔ خوشحال بابا
 ہم دکالا صاحب نہ بیعت کرے وو او پہ مریدئی کیتے وے وو۔ وے
 فقیر بابا چہ کلہ دنیا پرینسودہ نویاے خیل باقی عمر دخیل
 مرشد پہ قدمو نو کیتے قیرو لو تہ او پیارے۔ اوچہ خٹکے ورسرہ ددہ
 مینہ دہ مغلہ سومرہ ورسرہ دخیل مرشد ہم دہ۔ پہ ہولو مریدانو
 کیتے خاص مرید او جانشین فقیر بابا وو۔ وائے چہ دے وے د ننگر
 خزانچی ہم وو۔ خود دے خبرے خہ سملہ اندازہ نہ دہ لگیدے۔
 دومرہ قدرے کار دے چہ کلہ بہ ٹوک محتاج دامداد پہ غرض دکالا صاحب

لہ دجھانگیری پہ جنگ کیتے چہ کلہ یوسف زو ماتے او خورہ نو خوشحال بابا
 دخیال دو چہ پہ سیند وریورے وئی او د شانہ پرے حملہ او کری۔
 وے دکالا صاحب ددے اجازت ورنہ کرو او خوشحال بابا دکالا صاحب حکم
 اومنے۔

(تاریخ مرصع ص ۲۸۸)

ددے نہ علاوہ دکالا صاحب دوفات نہ یوہ شہد اکاھو ورسرہ
 یوئے خوشحال بابا پہ خلوت کیتے تیرہ کرے دہ۔ دوفات نہ پس
 ہم دتجھیر و تکفین پہ وخت خوشحال بابا سرہ دنوس و خاصو مریدانو
 موجود وو۔

(تذکرہ شیخ رحمتا ص ۱۱۹)

تہ رائے - نو فقیر بابا تہ یہ تے اوسپارلو - اودگا بہ تے یا پہ کرانہ
 ادیا پہ نورہ طریقہ امداد اوکرو - کالاکا صاحب پہ زمانہ کینے یوسپار
 دلی اد مجاہد حضرت اخوند چالاک وو شوک چہ دبیر پہ علاقہ دلا فرام
 سرہ پہ غذا سرود - وائی چہ یوہ درم دے پہ خد غرض دستار
 کالاکا صاحب تہ رائے - خبرے اترے تے در سرہ اوکریے چہ مطمئن شر
 نویا تے درتہ اووے چہ تہ زمون سرہ پہ غزاکینے برخہ ولے نہ تہ
 کالاکا صاحب درتہ اووے چہ دتا دغزا چل رنگ دے اوزما دغزا چل رنگ
 دوارہ پہ غزالا نو یگیا یو - پہ آخر کینے ترے اخوند چالاک دغز
 دیارہ دزرو پہ رنگ کینے امداد درخواست اوکرو - نو کالاکا صاحب درہ
 فقیر بابا ورا دتودو - چہ دچشمی پہ غرو نو کینے زمانہ فقیر دے عتہ
 تہ ورشی امداد بہ مو اوکری - اخوند چالاک چہ سرہ دخیلو ملگرو دچشمو
 پہ لور روان شو نو پہ دغہ وخت کینے فقیر بابا دخیل کورنہ بھر دپلوسو
 پہ خنک کینے سرہ دخیلو ملگرو دخیل چشتیہ دخیلے خیلے محسومہ ساع

لے سماع یعنی ساز و سرود اوریدل دچشتیہ طریقے سنت طریقت دی او دچشتیہ
 یثمانو سماع ذوق دیر روایتونہ موجود ری - دخواجہ حن بعری سماع دیرہ
 تونہ وہ - چہ کلہ بہ تے اورید کا نو پہ وجد کینے بہ رائے - ویل بہ تے چہ وہ
 یوراز دے - چہ کلہ پہ زرا کینے راشی نو ورتہ حرکت درکوی - دابہ تے ہم ویل چہ
 سماع شوک دحق پہ خاطر اوری نو حق تہ رسی اوچہ شوک تے دغز دیارہ اوری نو
 زندیق شی - منع سماع غلہ دے میکند فقیہ - بیچارہ ہے نذر دبر نفعت یہ

(مولانا جانی)

وریدہ - فقیر بابا د کشف پہ ذریعہ داخوند چالاک دراتلونہ خبر شو
 نوٹا دیا نوٹہ تے اووے چہ دا ساز بند کړی حکم چہ اخوند چالاک دانہ
 غنہ - پہ دے چہ دھغہ طریقہ دانہ دہ او دلتہ داخوند چالاک
 بہ زہہ کتے ہم داوچہ دسماع د جائزے اونا جائزے پہ حقلہ بہ د
 فقیر بابا سرہ بحث کووم - حکم چہ اخوند چالاک د فقیر بابا ترخایہ
 راغ - اوئے لیدہ چہ دے دخیلو مرید انوسرہ ناست دے ذکر و
 عبادت کوی - ولے د ساز و سرود سامان تے یوے خوانہ ایسے دے
 غزوی تے ناخودخواؤ شاد پلوسو او تو او تو و بو تو نہ د ساز آواتر
 راخیری - اخوند چالاک چہ دا اولیدہ حیران شوخہ تے اونہ وے
 نو فقیر بابا ورتہ پہ خیلہ اووے چہ زہ سماع اورم خوتا سو ورتہ
 بدعت وایسی ماخو دستا پہ خاطر دا بدعت بند کړو ولے دا اونے بوچی
 چہ بدعت کوی - دے تہ بہ زہ خہ اووایم - اخوند چالاک غلے شو
 اووے ویل چہ تہ خہ کوے هغه درست دی - خوزہ خو درستہ
 حضرت کالا صاحب پہ بل غرض رالینے یم - فقیر بابا ورتہ اووے چہ
 خیریم - ثومرہ زروکی او خادرو نہ چہ درسہ دی - اوئے غوروی
 هغوی چہ خادرو نہ او غورول - فقیر بابا ورتہ دکانہ او شگونہ دک
 کرل - وے تے چہ حئی دا او ترپی - دوئی ہم داسے او کرل او ترے

لے حضرت اخوند چالاک د حضرت اخوند پنجو صاحب اکبر پورے مرید وو او

عمرے د کوستان د کفار و سرہ پہ جہاد کتے تیر کرے دے -

رتن کرا شیخ رحمار می (۱۰۶)

روان شول چہ ترخہ حدہ راغلل نور و منگروئے پتوس اوکرو۔ چہ
لیونی تہ راوستی یو۔ مون ترے روپی غوبنتے اوبغہ راتہ لانی
راکرل۔ اخوند چالاک ورتہ اووہ چہ خہ راز بہ پکینے خاغا وی۔
چہ پہ صغہ وخت خیل پنہونہ او سپردہ۔ اوئے کاتہ نو حیران پاسہ
شوکلہ چہ وارہ لانی او شکے سرہ او سپین وو۔ نو داد فقیر بابا
خزانی تو ب وو چہ د کالام صاحب پہ دربار کتے کوو یعنے خزانی خو
صاحب کتاب کوی او د فقیرانو حساب کتاب سرہ خہ وی۔

۷۔ بہ مناقب فقیر۔ مناقب شیخ رحمار کتے اوئے نور و روایتونو کتے فقیر بابا تہ
کالام صاحب دنگر خزانی ویلے شی۔ دمستف پہ خیال فقیر بابا د کالام صاحب د اسرار و
رازونو د خزانو خزانی وو۔ گنی نہ خو کالام صاحب دنگر چوے صاحب سالت دے اونہ
د فقیر بابا د حساب کتاب سرہ خہ تعلق پاتے شوے دے۔

۸۔ تاریخ مرصع ص ۵۶۹۔ وائی چہ پہ یوہ مودہ شیخ جیو یعنے حضرت شیخ رحمار پہ حال
راخلے وو۔ لکہ ددیگ بہ یثیدہ۔ هر ورح بہ ۷ شیتہ غواکانے حلالوے عام خیرا دے۔
بنیاد مو او نور و مخلوقا تو بہ غوبنے خو پچہ ناخا پہ یوہ ورح شہباز خان خٹک پہ خلد عرا
اس سور د کالام صاحب دیدار تہ راسغ۔ چہ د کالام صاحب د احالے اولد نو صغہ خیل اس
۷ ورتہ پہ نذر کتے ورا ند کرہ۔ کالام صاحب د صغہ اس د حلالو و حکم اوکرو۔ ۷۷۷ عالمانو
او مریدانو ورتہ اووچہ د اقیمتی اس دے۔ زر روپی قیمت لری کہ داخو کرے شی نو پہ د
بہ دیر غوا و اختلے شی دابہ فائد مند وی۔ کالام صاحب داخبرہ قبولہ نہ کرہ اوئے فریاد
چہ زما پیدا و بنت اللہ تعالیٰ د سوداگری د پارہ نہ دے کرے۔ دد اس پہ خو خوبہ سوداگر
شم حکم ۷۷۷ اس د حلالو و اوکرو۔ او شہباز خان خٹک پہ خیل لاس حلال کرے۔

دجذب و لیونتب پھ ورتو کئے بہ فقیر بابا اکثر دلا صاحب سرہ وو
 کلہ کلہ بہ پرے داسے حال راغے چہ پہ خان بہ نہ پوصدہ۔ یہ کلا صاحب
 بہ ے غور زنگونہ ورنگول او صغہ بہ ورتہ مکے شو۔ ہم پہ داسے حالت
 کئے بہ کلہ کلہ دخیلہ خانہ فنا شدہ او دفنا فی الشیخ درجہ تہ بہ اوختو
 وائی چہ یوہ ورحم دلا صاحب سرہ پہ اس سور وو چہ حال پرے راغے
 نو کلا صاحب تہ وائی چہ یرہ کلا صاحب تہ ے او کہ زکیم۔ ولے حقہ
 خبرہ دادہ چہ پہ معنوی انداز کئے دے بیا روستو ہم کلا صاحب شو۔
 گورہ آئیے تہ چہ ہم تابہ تاتہ بنائی

یارخو یوسبب دے رسیدل غرض دی خان تہ

(اکرم فاروق)

یہ دغو ورتو کئے دلا صاحب مقام دقطب عالم وو۔ دغو تہ قطب مدار

۱۔ ہستی ے من رقت و خیالش بماند این کہ تو بین نہ منم بلکہ اوست
 ۲۔ مناقب شیخ رحمار قلمی ص ۱۱۔ مناقب فقیر ص ۸۔ تاریخ مرصع ص ۵۹۱۔ یہ ہر زمانہ کئے
 پہ بولہ دنیا کئے دتو لونہ لوئے یو قطب وی چہ قطب عالم یا قطب کبریٰ ورتہ وائی۔ علوی
 اوسقلى عالونو کئے تفراری کہ چر دے قطب وجود و دخت لہ میٹخہ اوچی نو دنیا نطابہ لکاوڑی۔
 ۳۔ پہ مناقب شیخ رحمار قلمی کئے ورتہ غوث اعظم او قطب عالم دوارہ لیکلے شوی دی۔ ہم
 داسے پہ مناقب فقیر جمیل بیگ کئے ورتہ ہم دوارہ مرتبے لیکلے شوی دی۔ دخی بزرگمانو
 پہ نزد قطب او غوث دوارہ یو خیزدے۔ ولے محی الدین ابن العربی قطب الاقطاب او غوث
 جدا جدا گزری۔ خنے عالمان وائی چہ قطبیت او غوثیت اگر چہ جدا جدا منقبو دی ولے
 پہ یوسری کئے رایو خائے کیدے شی۔

اوقطب مدار نہ تر قطب العالم^۱ اوقطب الاقطاب پورے راسیدے وو۔
 حان تہے د طریقت خیلہ مخصوصہ لارہ اوانداز وو۔ د طریقت د اصولو
 پیروی تے کولہ ولے خیل خاص انداز تے ہم برقرار ساتے وو۔ جگہ چہ
 یوہ ورح تے خیل زوے حضرت حلیم کل بابا پیوس اوکرو چہ یا حضرت
 د تاسو پیر خوک دے۔ وائی چہ پہ جواب کیتے تے راتہ اووے چہ د حق تہ
 یو بندہ وو۔ ہاتھی آواز پرے او شو چہ بادشاہی د زمکے اخلہ کہ قیری
 چہ زما بندگی دہ۔ جواب تے ورکرو چہ بندگی۔ د اتمیلی انداز د کلاما
 د خبر و خاص اسلوب وو۔ د حان پہ جقلہ بہ چہ تے ہم جہ وئیل نوپہ تمیلی
 انداز کیتے تے وئیل ہم د غسے یوہ ورح تے حلیم کل بابا بیا سوال اوکرو چہ
 یا شیخ جیو د تاسو پیر خوک دے راتہ تے او فرماییل چہ درد دنہ وینم پیری تے
 پیرانو تہ بخیلے شیخی تے شیخانوتہ او سلوک تے سالکانوتہ بخیلے ماخیلے غارے
 تہ د حق تعلق د بندگی رسن اچولے دے چہ دارسن تے د غارے اونہ شلیزی۔ وائی
 چہ دے تہ معلومہ شوہ چہ شیخ جیو پہ مقام عبودیت کیتے وو۔

۱۔ چونکہ د کلا صاحب طریقہ اویسی دہ اوقطب عالم ہم وو۔ نوپہ د ادوارہ طریقہ
 قطب د حق تعلق نہ نیغ پہ نیغہ او دختہ واسطے نہ بغیر فیض حاصلوی۔

۲۔ تاریخ مرصع ص ۵۶۷

۳۔ چہ کلہ ولی د سکر جذب فنا او د سلوک د نور و منزلونو نہ تیرشی۔ اللہ سر
 واصل شی۔ باطنی کمالات حاصل کری او دنیاوی ژوند تہ بیا راستون شی او د اللہ
 تعالیٰ پہ ہدایت د مخلوق پہ لوری متوجہ شی۔ د شریعت ژوند خیل کری۔

الغرض دتصوف او طریقت پہ دے خاص مکتب فکر کینے فقیر جیل بیگ د
سلوک او معرفت سبق لو ستے وو - او د فقر تربیت ئے نموندے وو - پہ دغه
وقت کینے دا خاص مکتب فکر پہ تہولہ پښتونخوا بلکہ ہندوستان کینے یو مثالی
مکتب وو - پیرے ورائے چارے چہ دیار شاہانو پہ کوششونو بہ نہ سیدے
دلہ بہ سے او ہوارے کرے شوع - او دایو مخصوص مکتب یعنی حضرت کالامہ
دائے وو چہ پہ چل وخت کینے ئے دیو روایت مطابق چل درے سوا مریدان
دولایت مختلفو درجوتہ رسولی دی - او چل خاص مقام و طبیعت تہ ئے چہ
کوم دوہ کسان رسولی وو - پہ هغو کینے یو فقیر جیل بیگ وو -

تراوسہ پورے د فقیر جیل بیگ پہ حقلہ دا مشہورہ وچہ دے
لیونے او مجذوب وو - نو دا خبرہ درستہ نہ دے - حکہ چہ پہ فقیر بابا
د جذب حالت را غلے ضرور دے - وے عمری مجذوب نہ دے پاتے شوع
جذب دسلوک پہ لارہ کینے یو عارضی مقام دے - فقیر بابا د دے مقام نہ
تیر شوع دے او باقی ڈوند ئے دسالک پہ مرتبہ کینے تیر کرے دے -

لکہ شرنکہ چہ ورائے اوویلے شول - دھغہ وخت عالمان او
صوفیان پہ دے خبرہ گواہ دی چہ دسالک پہ مرتبہ کینے فقیر بابا
د قطب الاقطاب پہ درجہ کینے وو - دلہ ئے یو ئے دا نہ چہ کئی نور
فلق بیعت کری دی - مریدان ئے ہم دولایت تر مقام رسولی دی - د
تصنیف و تالیف لارے ہم جاری ساتلے دے او د اسلامی تصوف د فلسفے

۱۰ تاریخ مرصع ۵۹۹ -

رسالہ کالامہ صاحب از عقاب خٹک ص ۵۸

وحدت الوجود باریک مسائل نے پہ خیل کتاب نور محمدیہ کچھ بیان کری
دی۔ ددے کتاب (نور محمدیہ) دھنے برخوتہ دامعلومیہ بی چہ دے
پہ تصوفی فلسفہ کینے د وجودی نظریے حامی وو۔ یو کتاب نے د جعفر
کالا صاحب د حالات و اکمال اتو سرہ سرہ دنور و مشہور و اولیاء د حالات
پہ باب ہم لیکل دے چہ دے ورتہ دل تذکرۃ الاولیاء واتی۔ ددے نہ
علاوہ نے د فارسی پہ شعر کینے مناقب شیخ رحیمکار ہم لیکل دی۔ چہ اوس
د کتاب نایاب دے اوشمس الدین نے پہ خیل کتاب مناقب شیخ رحیمکار
کینے ذکر کرے دے۔

فقیر بابا د جذب او سلوک تر مینجہ دسکر پہ حالت کینے ہم پاتے
شوے دے۔ او ددے سنکر پہ حالت کینے پرے دھغہ وخت عالماتوٹہ
چہ خیلو زامتو او وریرونو ہم تنقید کرے دے۔ او ہم نے ورسرہ
مخالفت کرے دے۔ وے دسکر داحالت نے محارفی وو۔ ددے نہ پس
فقیر بابا د سالک پہ مرتبہ کینے د دنیا پہ کاروبار کینے پورہ برخہ
اختہ دے۔

اگرچہ اوس د فقیر بابا د احترام دومرہ خیال نہ سائل کیری

لے سکر د مشاہدے پہ ابتدا کینے ہغہ وارداتو تہ واتی د کوم لہ فغہ
چہ د عقل رنزا معطلہ او مقیدہ شی۔ دشہود نور پہ سالک دومرہ
غلبہ او کری چہ د ادراک جس نے معطل شی۔

اصل شہود و شاہد و مشہور ایک ہے حیرانوں پھر مشاہدہ کس حبابیں
(غالب)

وہ یہ ہفتہ وقت کئے دے دھلو مرید انو دھلتے نہ سیوا پہ چلے خاندان
کئے دیر زیات قدر او احترام وو۔ یہ دے خاندان کئے چہ بہ خدہ ورا نہ
راہینہ شویا اونہ بہ جو ریدہ نو فقیر بابا بہ پکئے مداخلت او کرو او
نور بہ خدہ چہ چل مشر ورو خوشحال خان خٹک ہم دیر احترام
لہ وجہ د فقیر بابا خبرہ متلہ۔

لہ چہ پکئے دشینج یاران دی	ہفتہ غرونہ گلستان دی
چہ دے ورو پکئے طاعت کا	ہفتہ غر د خدائے جنت کا
خدائے دغم ورحمنی یوسی	خوش خرم د پکئے اوسی
چہ د ورو دے پر مقام دے	پہ غہ غر زما سلام دے
کہ وریے کہ دے وریو نہ	کہ زما د ورو کورو نہ [فرقنامہ خوشحال]
پہ صمد و دے سلام دے	یو سلام د زریہ تمام دے

تاریخ مرصع کئے د کا دی او بادی پہ حقلہ افضل خان خٹک بکلی دی چہ خوشحال بابا
تھے دبھرام د خانی سفارش کرے وو۔ د تاریخ مرصع ص ۴۹۳ او ۴۹۴ نہ دا معلوم ہے
چہ کادی او بادی چہ پہ دغہ ورو کئے د فقیر بابا سرہ فقیران شوی وو۔ جو د فقیر بابا
پہ سفارش خوشحال خان خٹک تہ دا ویلی دو چہ دبھرام پیاز وو۔ اوس تہ خوب شوے
دے۔ مطلب دا دو چہ اوس خوب دے کہ تہ تے قبول کرے۔ دبھرام د کا لا صاحب زیارت
تہ راتل او خوشحال بابا د نظام پور تہ ورتل پہ دے کئے د کا دی او باری نہ زیات د
فقیر بابا سفارش بکاری تہ کہ چہ ہفتہ د خاندان پہ دے جے اتفاقی بہ خواہوا رنجیدہ وو۔ دبھرام د
خوشحال زریہ دومرہ او گتو چہ پہ خانی تے میں کرو او خوشحال بابا ورتہ خانی حوالہ کرے۔
اگر چہ پہ تاریخ مرصع کئے واضح ذکر نشہ دے انداز تہ دا ویلی شو چہ دبھرام پہ نور خوشحال بابا
پہ راضی کو لو بہ د فقیر بابا سفارش ضرور اثر لے وی۔ د خانی حوالہ کو لو سرہ چہ خوشحال بابا کو
دیت او نصیحت دبھرام تہ او کرے۔ دھتے یو دودہ شعرونہ

لہ ہر چا سرہ دے زیت دے لہ ناکام	لہ زریہ لہ چانہ روج تہ دے دبھرام
پہ پیری کئے لہ ما ولارل دوارہ بام	نوکری تھوانی دا دوارہ لکھ بام دی
خافد مہ تہ یو زمان ترمج د شام	اوس دا دوارہ بامہ تادی نند ارہ کمرہ

دچارہ بہ چہ دنیا نہ مور شو نو داکوری ودان کلے بے پیر سو
 اوچشمی تہ بہ راغ - ژوند بہ ے د فقیہ بابا ترخنگہ تیر وو - د خوشحال
 خنک عالمہ فاضلہ لور تاج بی بی چہ د خوشحال بابا د محزوری پہ ژوند کینے
 ناروغہ شوہ نو وصیت ے دا اوکرو چہ دمرگ نہ پس ماچشمی تہ د
 فقیر بابا دربار تہ اور سوئی - نورخو پیر دہ چہ د بھرام غوندے ناخلف
 او منافق ہم پہ زہرہ کینے د فقیہ بابا د دردان وو - او وروستو پیر سو
 پیر سو ددے خاندان افراد د فقیہ بابا ہنہ احترام پہ خیلو زہرہ نو کینے
 ژوندے ساتے دے -

د نوروشواہدو اوستد ونو دہنہ وخت نہ علاولائے واقعہ
مقام ہم داسے دی چہ د فقیہ بابا قطیت پر مسلم دے - فقیر بابا د
 سلوک پہ درجو کینے د قطب الاقطاب مقام تہ رسیدے وو - اوہنہ داسے
 چہ ددہ مرشد کالا صاحب پہ خیلہ قطب الاقطاب وو - اوخرنگ چہ
 د تصوف طریقہ دہ د صوفیانو درواج مطابق ہرولی چہ د خیل ولایت
 زکوۃ او باسی - نو یو یا دوہ کسان بہ د خیل خان پہ رنگ کوی - یعنی
 خیل مقام تہ بہ ے رسوی نو د فقیہ بابا تر دے مقامہ رسول کہ ہر خو
 د نوروشواہدو نہ ہم خرگند دی - ضروری پکینے یوہ دا واقعہ ہم دہ -
 فقیر بابا د غہ واقعہ پہ خیلہ بیان کرے دہ - وائی چہ یوہ ورخ

تہ تاریخ مرصع ص ۳۱۵

تہ مل صحبت کادینکا توجہ لائق دے د جنت کا
 کامکار شہ اوورخ پہ زہرہ کینے د خیل یا زیارت کا

دخيل مرشد حضرت لالا صاحب سره تنها په خلوت كې ناست ووم - ناڅاپه
 ۛ دښخ رنگ اوليده چه ترچاي پورۛ ۛ ټول رنگ بدل او متغير شو
 او تځ زير شو - يوساعت پس چه واپس بيا په خپل حال راغۛ نو زه په زړه
 كې ډېر زيات حيران شوم چه داڅه وو - ښخ رحكار راته او فرمايل
 چه په تابه هم داسه حال راشي - لكه څونكه چه د زه ښ په تنهائۛ كې
 اوليدم - ولې چه هر كله په تادا حال راشي نو چاته به ۛ ښكاره كوۛ
 نا - يواځې خپل مور بي بي ته به د احوال وائې - څه موده پس چه زه
 په چشمي كې په خپل خلوت كې ناست وم په زړه كې ۛ راغلل چه
 ښخ جيونوما ته وئيلي وو چه داسه حال به په تاهم راشي - ولې په
 مانو رانغې - په زړه كې ۛ ددۛ خبرۛ تيريدل وو چه هغه حال
 راباندۛ داغۛ - چه ځان ته ۛ اوكتل نو هم هغه رنگۛ وم لكه څنكه
 چه ۛ ښخ جی ليدلې وو - خپل مور ته ۛ خبرا كړو - هغه چه راغله
 زما رنگ ۛ اوليده نو په ژړا شوه - وې ۛ چه دا په تاڅه او شو -
 نوماورته دخپل مرشد ښخ جيو هغه قيصه تير كړه - پس له هغۛ زړه
 په قلاړ شو -

ددۛ نه علاوه فقير بابا د لالا صاحب د نورو ډيرو رازونو هم رازدار
 وو - او هغه رازونه داسه وو چه د فقير بابا نه علاوه بل چاته نه
 وو معلوم -

نوهر كله چه حضرت لالا صاحب لكه چه وړاندۛ ۛ ذكر تير دۛ
 په مقام عبوديت كې دو او تر خپل مقامه ۛ فقير جيل بيگ رارسولې دو
 ځانځا به فقير بابا هم د عبوديت په مقام تمكّن شولې وي - كه چرۛ

دے پہ مقام عبودیت کئے وو نو بیا داخبرہ دستہ نہ دے چہ فقیر بابا
 مجذوب لیوئے وو۔ صرف دوسرے قدرے کار دے چہ فقیر بابا دخیل
 طاقتور او عظیم نفس د زور ماتولو دیارہ کوم اذیتونہ پہ حان
 زعملی دی هغه تہ روغ خلق گوتہ پہ خولہ وو۔ دخوراک او جائے نہ
 علاوہ فقیر بابا مستقل پہ میاشتو میاشتو روڑے ساتل۔ پہ ہفتو
 ہفتو دینی پاتے کیدل۔ او هغه ہم داسے چہ خوب بہ پرے غلبہ او کرہ
 نو پہ مینہ تون بہ خملاست۔ مینہ یابہ ورتہ پہ غونونو، پوزہ او
 پہ خولہ ورتلہ او درحکما دترس ناک زرہ بناغلی فقیر بہ ورتل نہ۔
 ددے نہ علاوہ بہ سرہ دخیلو مریدانو د غرونو پہ لور او واتہ۔ حان
 بہ ے پہ شری کئے او نغبتہ۔ ددنگو دنگو غونو یونہ بہ ے۔
 تیر ویتگو پہ سرونو حان رغو وو۔ نوکھ دے کار تہ خوک لیونتب
 وائی۔ وائی دے۔ وے دژوند او نفس سرہ دجہاد کوونکو طریقہ دہ
 او بل داچہ دروح او جسم تر، منجھ د توازن قاسمولوجیو ریاض او عمل
 دے۔ دہندی تصوف تاریخ پہ دے گوا دے چہ جوکیانو بہ حان
 تہ اذیت ورکوؤ۔ نو دیرے سختے لارے بہ ے اختیاروئے۔ تہ دے چہ
 هئے کسانو بہ یو حُل دخیلو لاسونو موچی بند کرل۔ تہ دوسرہ مودہ
 بہ ے بند ساتلی دوچہ نوکونہ بہ ے نوئے شول او دتلی نہ بہ
 ے پورے داپورے او ورتل۔

مطلب دادے چہ فقیر بابا مجذوب مستقل نہ وو۔ فقیر دو او
 دنفق دتقاضی لہ مخہ ے چہ دخیل نفس سرہ کوم جہاد کرے دے۔
 هغه تہ خلقو دیونتب پہ نظر کتلی دی۔ اگرکہ هئے داسے کارونہ ے

ہم کول ۔ چہ د عقل پہ موجب خالص د لیونو وو ۔ وے حکمت بہ ئے پہ
 آفر کئے بنکارہ شو ۔ نو د اسے کار چہ خہ غت حکمت پہ حان کئے پت
 لری هغه تہ د لیونو کار نہ شی ویلے کیدے حکمہ چہ د لیونو کار ونہ
 بے حکمتہ او بے معنی وی او د فقیر بابا د جذب د حالت یو کار ہم د حکمت
 او فلسفے نہ خالی نہ بنکاری ۔ البتہ دومرہ وہ چہ د کال ئے خلور برخ
 کرے دے ۔ یعنی کال ئے پہ درے درے میاشتو کئے تقسیم کرے وو ۔ پہ
 یو لحاظ ئے د کال پہ خلور و دورونو کئے د فقیری او د بجا حد دے دا
 عمل جاری ساتلے دے ۔ پہ ورومبی دوسرے کئے بہ خلوت تہ نتوانے او
 بلا چاہے بہ اجازت نہ وو چہ دنتہ ورغلے وے ۔ دادرے میاشے بہ
 ئے چلہ کئی اوکرے ۔ ددریو میاشتو پہ بل دوسرے کئے بہ ئے خیرات تہ کول
 قربانی بہ ئے کوئے ۔ ہم د بنیاد مو دپارہ او ہم د حنا و دپارہ ۔
 غوجے بہ ئے پہ میدان پر یسینو دے کھلی حنا و بہ او خورے ۔ پہ
 دریم دوسرے کئے بہ ئے پہ سرے کئے دوکان او لگوو او خلقوتہ بہ ئے رختونہ
 پہ چیل لاس د خیل مساپہ کمزور نو ورکول ۔ کہ چاہے ورتہ اصلی روپی
 دادرے نو صغہ بہ ئے واپس کرو چہ داروپی کو تہ دی ۔ ددے قیمت
 د فقیرانو او سخیانو سرہ نشہ ۔ البتہ چاہے بہ ورتہ د کودری روپی
 دادرے نو چہ خومرہ رخت بہ ئے پکار وو صغہ خومرہ بہ ئے ورکرو
 پہ آخر کئے بہ ئے پہ چیل دوکان مالان کمر کرو او چھے بہ ئے کرے چہ ۔

ہخہ موزیان بہ دنیا غواری
دی عاشقانوتاپہ لارکینے اوبازنہ
سرومال تول عاشقان داؤ کا
داموزی تش لانے کوی چہ مین یمہ

اودے نہ پس بہ نے خلقو تہ دعوت درکرو چہ راحی پہ دے
دوکان تالان دے - چہ خہ موخوین وی ہخہ ورئی - بل بہ دکان پہ
خلورم دورکینے ہخہ سختے بجاہدے شروع کرے چہ چیل نفس بہ نے
وژلو - دغرونو کھرنکونو نہ یہ نے حان غورخولو یا بہ نے دچیل روح
دہخہ لطیف تارسان درباب اودربابونو دسان سرک یوہائے کھرو چہ
ترعالم مثالہ اورسید - داوود فقیں بابا دیونتوب کارونہ - کہ دے
تہ ٹوک لیونتوب وائی تو دہخہ د عقل پہ صحت کینے پہ چیلہ شک پکارے
دکالا صاحب دوفات نہ پس دہخہ پہ مقام فقیں بابا ولاربنکاری
دخنے نور و ہخہ رازونو نہ چہ کال صاحب فقیں بابا تہ سپارے وو - درونو
رازونو پہ حقلہ فقیر بابا پہ چیلہ ویلی دی -

فقیر بابا وائی چہ -

" زلّ خیل مرشد حضرت شیخ رحمکار کال صاحب پہ درے
رازونو خبردار کرم - پہ دے درے رازونو کینے دوا دومرہ عظیم
رازونہ دی چہ دہخہ پہ بنکارہ کولو کینے زماہلاکت دے
حکله نے بیان نہ شم کوئے - ولے یورازکہ درتہ بنکارہ

کووم نو هغه به هم په رموز کيږه بيا نوم - چه داراز مکنه د
هغه نور د دوز رازو نو څه خو ادته دے - دار چه چلې مرشد
لاکلا صاحب راته وئيل چه د پاک سبحان په ما د ويره قفل دے
چه د دے ز کي تصريف ټي قول ماته را کړي دے - د شا غريب نه
تر ما غريب پورے ز ما د مشکل لاندې ده او چه څه کيږي ز ما د نظر
د وړاندې وړي - که په يو ځای زه خپله کټه کړو ته کيږي دم
نو د مشرق نه تر مغرب به ز ما نظر رسي او دا مقام قطبيت دے -

فقير بابا چونکه په چشتيه سلسله کيږه مازون وو نو د دے
لريق د سماع روايت ټي برقرار ساتل دے - د چشتيه د سلسلې د حضراتو
ذوق سماع د روايت نه انکار نه شي کيد دے - د فقير بابا د سماع ذوق

له حضرت خواجه عثمان هاروني به په ډير شوق سماع اوريد دے - د سماع په
حالت کيږه به ټي په زوره زور ټرل او نعره به ټي وهلې - دهغه وخت ځي عالمانو
يو ځل بادشاه ته د دے شکايت هم کړ دے وو - خواجه عثمان هاروني ته چه
د دے پته اولگيد دے - نو په جوش کيږه راغے او او ټي فرمايل چه سماع د الله
په رازونو کيږه يو راز دے - د سماع په حالت کيږه د نيادام او خدا ټي تر منځه
پر دے پيښي لري شي - سماع به هيڅ کله نه ځمکيږي -

حضرت خواجه معين الدين چشتي سماع ډيره اوريد دے - بابا فريد الدين
شکونکي په حضور کيږه يوه ورځ د سماع په باب له د علماؤ د اختلاف
خبره راغله نو او ټي وئيل :-

سبحان الله يک سوخت و خاکستر شد و ديگر همنوز در اختلاف است -

هم په یو خاص انداز وو - او په دے کینے به هم څه حکمت خاښا وو
ځکه چه د سازو سرود الات به دے په یو خاص تعداد کینے ساتل -

د سماع د شغل په وخت په ورته دولس طبلونه دولس لاریالونه
او دولس شیلی غږولے شوے - چه دے به په حال کینے راغے نوقی البدیع
به دے داسے ټپه په سوز سره او دے چه ټول ادبی روایتونه به دے لرل
استعاره او کنایه به پکینے وه - ولے داسې فقیر بابا یواځے د حال په وخت
نه دی ویلی - په هوش وحواس کینے دے هم د ادبی او تاریخی اصمیت
ټپه ویلی دی - په دے چه فقیر بابا په دے راز پوهه وو چه په عوامو
د ټپه اثر د شعر د نورو اصنافو په مقابله کینے ډیر او زکینې - د کلام
علیه رحمت د وفات په وخت کینے چه دے کو د ټپه په سوز او اوچت آواز
کینے ویلی دی او ټول خلق دے په ژړا سر کړی وو - دهغو نه یوه ټپه چه
ډیره مشهوره شوه هغه د ادبی معنی له رویه تراوسه پورے څومره
اثر لری -

په بوئی د ټول عالم نوښوئی شو

اصل چند نزه په تا پر بوتل گردونه

(الحمد لله)

په پیرته جنگ د وصال راشی

دلته حاشیه دبیلته نه یکل وینه

دکالا صاحب دو فائت نہ پس چہ فقیر بابا کوم وخت تیر کرے دے۔ یہ
 ہفت د وختونو دکر دونو دومرہ غت تھونہ پر آئے دی چہ خیر یہ مشکہ
 بہ نے سوچہ خد و خال را و پاندے کیری - داسے بنکاری چہ یونو پخل
 مرشد دجدا یثی غم وو چہ فقیر بابا بیا مستقل خلوت تہ ننوتے دے۔
 اگرچہ خیر دے داسے خبرے معلومے دی چہ یہ دنیا وی کاروبار کینے
 فقیر بابا ترخہ حدہ برخہ اختہ دکا، دخیلے طریقے اشاعتے ہم کرے
 دے۔ اوہم یہ دغہ ورخو کینے زیات کار تصنیف و تالیف کرے
 دے۔ دغہ یہ تصنیفاتو او تالیفاتو کینے مون تہ تراوسہ یوا ہے
 درے کتابونہ پہ لاس راغلی دی - درے نہ علاوہ ہے خہ بلخہ آثار
 تراوسہ نہ دی موندلی شوی - کہ خہ ووہم نوچا محفوظ نہ دی
 ساتلی - دتاریخ مرصع مولف افضل خان خٹک دیو کتاب ذکر کرے دے
 یعنی د دل تذکرۃ الاولیاء چہ ذکرے ورا ندے تیر دے -

بل بیا د فقیر بابا یہ خاندان بالخصوص اوپہ ہولو پستتو بالعموم
 داسے حالات راغلی دی چہ د فقیر بابا دوزکارے د خلقو د نظرنہ پناہ
 کرے دے - د فقیر بابا یہ خاندان کینے چہ کوم واقعات پہ دغہ ورخو

۱۰ دکالا صاحب وفات پہ کال ۱۰۶۳ھ کینے شوے دے - دو فائت تاریخے
 نوشحال بابا پہ فارسی کینے پہ دے قطعہ کینے ویلی دے -

پونہ وقت از جهان شیخ دین رحمار رجب بود جمعہ بہ سہ و سہ ہفت

پونہ احوال تاریخ جستم ز عقل چنین گفت با ما کہ با فقر وقت

۱۰۶۳
 نوشحال خان خٹک از دوست محمد کامل ۶۵

کئے راپیں شول - ہفتے بہ خانقا فقیر بابا تہ غتہ صدمہ رسوے وی۔ د
 نوشمال بابا قیدیدل دھتہ د اولاد دہا پہ دیکے کیدل ہم داسے واقعہ
 دہ چہ فقیر بابا بہ ترے خانقا اثر اختے وی - اووے بہ تے نہ اہستو
 ٹکے چہ نوشمال بابا پہ فقیر بابا دومرہ سین ووجہ د قید پہ حالت
 کئے چہ کومہ فراق نامہ لیکے اوپہ کوم درد دچیل ورور دسکن ذکر کو
 نو دامنہ یوہ ارجیزہ تہ ہنکاری -

بیا خوشمال بابا د قید تہ واپس راتل د مغلواو لپنتو ترینٹہ
 دستقلو جنگونو سلسلہ شروع کیدل داسے دی چہ ٹوکے دے خبرے
 تہ نہ دی پریشی چہ د فقیر بابا حال واخلی - ددے تہ علاوہ خوشمال بابا
 پہ چلہ کورنی کئے داسے اختلافات او حالات راپیں شول چہ د عظیم خوشمال
 زکے مات کرو - د اشرف خان ہجری قیدول - د شیخ ضیاء الدین ازاد گل شہیدیدل
 تہ پہ دے خبرہ کئے اختلاف دے - تاریخ مرصع وائی چہ ازاد گل بابا مارخو پے دو او ترے
 وفات شوے دو - او حنی کلا خیل وائی چہ اشرف خان ہجری زہرور کری وو - ٹکے چہ
 ازاد گل بابا د بھرام ملکرے وو - (رسالہ کلا صاحب از عقاب خٹک ص ۲۴ - ۲۵)

د اشرف خان ہجری دوا شعرونہ ددے واقعہ پہ حقلہ خلقو مشہور کری دی -
 زکے پہ بند د اورنگ نہ یم چہ بہ خلاص شہم بند ی کپے د خمار زیری کلا یم
 پہ دکن کئے پارونشہ چہ د دم کا زکے خو پے ارڈھا تورے بلایم
 وے د پنتو اکیو می پہ کتب خانہ کئے چہ د اشرف خان ہجری دیوان کوم مایکروم
 دے پہ ہفتے کئے د اشعرونہ نشہ -

ددے پہ حقلہ د بنا علی عقاب خٹک او د مرحوم محمد نواز خٹک د خیال دے پہ
 داچا د خان نہ بول کری دی - او پہ ہجری پورے تے تری دی -

د بهرام بغاوت د فقیر بابا د پیر خانے د خټے خلقو سره د خوشحال بابا
د کورنۍ اختلافات داسې صدمات دی چې فقیر بابا یې په مستقیمه کوششونو
مجبور کړي دي. - نومره د دے نه خو د خوشحال بابا په زړه کېنې د خپل
د ورور فقیر جمیل بیک په مینه کېنې خه فرق راغلي دي او نه د هغه د
اولاد لونی و او زامنو د زړه نه د فقیر بابا مینه کمه شوه ده. - بلکه
په دوی کېنې چې به څوک هم د دے اړی کړي په حالت راتنگ شونو د
فقیر بابا تر څنگه به یې پناه موندلې. - نور خو پریږد چې هغه مکار
او د غاښ بهرام هم د ژوند په اړی لمحو کېنې د فقیر بابا د درگاهه خوانیسی -

فقیر بابا په خپله په دے تفرقه کېنې یعنی غیر جانبدار پاتې شوه
دے. په خپل خاندان او د اقتدار په دے کشکش کېنې هېڅ غرض نه
دے لرې. که چا خه داسې قسم سیاست هم کړي دے چې د فقیر بابا
حمایت حاصل کړي خو ناکام شوه دے. او آخر هم د داسې قسمه درتیا
د شور و غوغا نه په امان په اطمینان یې د خپل محبوب غره او په زړه پور
د پلوسو په بڼه کېنې خواو شا د دوه نوی کالو په عمر کېنې په کال ۱۱۱۶ هـ

له د بهرام قبر په چشمې کېنې

(تاریخ مرصع ص ۷۰۷)

افضل خان یې د مریتې تاریخ داسې ویلي دي.

پهون عاق والدین مظالم زجهان برد
امروز زیر خاک به ناکام جفا سپرد
تاریخ فوت او شد در فکر خود هو جستم
بهرام شادی حرام په بد حال وے برد

هـ ۱۱۲۶

کیتے ددے دیتا نہ رحلت کرے دے - دخیل قبر دیارہ چہے کوم خائے
خوبن کرے دے ہغہ نن ہم دہغہ دسوجہ فقیرئی تصویر ویرانہ کوی
دخیل اولاد دیو شو کورونو سرہ دتنکارو کلی نہ لاندے دخور پہ غارہ
عے مزار مبارک دے - چہ نہ خورے چا خہ گنبد جو کرے دے اونہ
ورسہ دزائینو دسہولت نورخہ سامان شہے

اولاد

دفقیر یا بابا دیارلس زامن وو - فقیر بابا چہ دنیا ترکہ
کرے او دچشمئی پہ دہرا کیتے سکونت اختیار کرو نوخیل اولادے ہم
دخان سرہ بوتلو - زامن عے ہم دغہ خائے دفقیرئی پہ حالت کیتے لوس
شوی دی - ددوئی گذر اوقات بہ دنہال پورے دکل دسالانے نہ
کیدے - دوئی ہم دخواستمال بابا ترژوندانہ پہ خاندانی سیاست کیتے دومرہ
دیرہ برخہ نہ دے اختہ - اکرچہ دافضل خان خٹک او دبھرام د
سیاسی کشمکش پہ ورخو کیتے پہ دوئی کیتے خو پیرہ جینہ کرے دے - خند

لے پور دفتہ ازجہان این کوامت خدیجہ - بحرق امد زعالم غریبہ

(۱۲۱۶ - ۱۰۰ = ۱۱۱۶ھ)

نہ تنکارو دتحفیل نو بنار دجہانگیری نہ سویل مشراج تہ پنچہ میلہ کیتے دپیتاؤ اودرکئی
کلی سرہ دفقیر خیلو میاں کانوکل دے -

۳۷ اوس اوس پکینے میاں سرفراز لنگر شروع کرے دے - میاں سرفراز فقیر خیل میاں دے -

۳۸ تاریخ مرصع ص ۲۶۰ ۳۹ تاریخ مرصع ص ۳۹۸ - یو شو دفقیر جمیل بیک زامن پہ
ہغو گمراہو گمراہ کری وو - افضل خان چہ پہ اشارہ کیتے چاہتہ گمراہاوائی -

کادے اوبادے کیدشی - چاچہ روستو پہ چیلہ ہم دفقیر بابا مخالفت کرے دے - او دفقیر بابا
زامن عے ہم دخیل پلار سرہ مخالف کری وو - دمناب فقیر دشبیر ویشتم منقبت نہ واقعہ

(مؤلف)

دے -

خانہ اور بوائے دژوند پہ نور راستہ شوی ہم دی - یہ دوی کینے د
یوکس درہ دخیل پلار فقیر جیل بیگ سرلا شہ شری اختلافات ہم راغلی
دی - ولے دا اختلافات زیات سنگین نہ وو - د دنیا د خلقو پہ خاطر
ے د فقیر بابا سرہ پہ خنے عالمانو مناظرہ کری دی - چہ یو پکینے دلندری
اخوند احمد صاحب ہم دے -

د فقیر بابا دا اولاد سرہ اگر چہ اقتدار نہ دے پاتے شوی - ولے
دخیل نیکہ پہ جائیداد کینے ے خیلہ برخہ اختہ دہ - دنہال پورے د
نیکانے د جائیداد نہ علاوہ د چشمی نواؤ شا کلی بن ہم د عغوی سرہ
دی - د فقیر بابا اولاد چہ وروستو پہ اکور خیلو کینے پہ فقیر خیلو مشہو
شول - یہ چشمی تنکار و شید و آدم زو رو نگرزو، اکوری او خنے
نواؤ شامورو کلو کینے آباد دی - بن ے ہم خلق دیر احترام او قدر کوی
او فقیر خیل میاں کان ورتہ وائی - چونکہ ددوی نیکہ فقیر بابا یوربتونے
فقیر وو لہذا ترنتہ پورے ے دخیل نیکہ فقیر بابا نوم دختہ سیاسی
مقصد دپارہ نہ دے استعمال کریے - او نہ ے د خوشحال خان دا اولاد سرہ
د سرداری پہ مراعات تو کینے دختہ قسمہ برخہ دعوی لری دہ - بلکہ
د دے نہ اپوتہ ے خیل تعلق دخیل نیکہ د فقیر بابا د پیرخانے کالاکیلو
سرہ مضبوط لرے دے -

یہ ظاہرہ خود اسے بنکاری چہ د فقیر بابا اولاد د فقیر جیل بیگ
د طریقے دا شاعت دپارہ خٹہ خاص زیار نہ دے کریے - حکمہ چہ نہ خو
ے دخیل نیکہ د روضہ ہغہ رنگہ خیال ساتلے دے لکہ خرنکہ چہ نورو
خٹکو میاں کانو دخیلو نیکو نو پہ دوضو شاندار گنبد ونہ جو رکری دی

فوسرہ ددہ پہ ھٹے نمسو کئے ۛے دخیل نیکہ ۛے دردان دیروو۔ ولہ محمد
 چہ د فقیہ بابا نمسے دے او لوئے عالم او خان تیر شوے دے۔ پہ خیل
 لاس د فقیہ بابا د کتابونو کتابت کرے دے۔ چہ یو پکے نور محمد یہ
 دے۔ د نور محمد یہ چہ پہ کوم اہتمام او بناسٹہ طریقے بیکل شوے
 دے۔ کہ یو اہخ تہ د ولی محمد خٹک علمیت بنکارہ کوی نوید اہخ
 تہ د ھخہ ۛے دخیل نیکہ سرہ اخلاص او مینہ بنائی۔

ۛے تست تمام شد کتاب نور محمد یہ از تصنیفات قطب الاقطاب
 مولانا فقیر جمیل بیگ قدس اللہ سرہ العزیز پہ انجام انجامید
 بدستخط فقیہ پرتقصیر ولی محمد پسر غلام محمد مرحوم غفر اللہ
 یکی از نواسہ خوشحال بیگ و جمیل بیگ رحمہم اللہ اجمعین
 آمین۔

(نور محمد یہ قلمی پنبتو اکیسری)

مناقب فقیر

د میاں شمس الدین

د فقیر بابا د کراماتو او کمالاتو یو غټ امین میاں شمس الدین کا کاخیل دی۔
 نوک چہ دخیل وخت یو لوئے عالم او د فقیر بابا معتقد وو۔ شمس الدین
 د فقیر بابا دیو نسی میاں حیدر پہ فرمائش د فقیر بابا مناقب پہ پستو شعر
 مشوئی کئے لیکلی دی۔ ددے مناقبو د شعر نہ موټر دا اندازہ لگوئے شو چہ
 شمس الدین اگر چہ پوچ عالم او فاضل سرے وو ولے د اعلیٰ پلے شاعر
 نہ وو۔ شاعر یئے عامیانه ده چہ خہ خاص ادبی رنگ نہ لری۔ یو ادبی نقاد
 بہ خامخاد شمس الدین پہ شاعرئی هم دا سے تنقید کوی۔ د شعر د تنقید نہ
 علاوه کئے واقعات هم دا سے دی۔ چہ میاں شمس الدین یئے پور معلوما
 نہ دی لری چہ د چانه ئے خرنکه اوریدلی دی۔ سرہ دخیلو اضافو یئے بیان
 کوی دی چہ دن صبا د تحقیق پہ رنرا کئے او د هغه وخت د خنے نور و مستند و
 کتابونو پہ موجود گئی کئے غلط بنکاری۔ خود ا سے واقعات پہ مناقب فقیر
 کئے دیر کم دی۔ د مناقبو زیاتہ برخه په دے لحاظ صحیح او مستنده ده۔ چہ
 ددے واقعاتو گواهی د هغه عصر نور مصنفین هم کوی۔

بل په دے مناقبو کئے زیات تر واقعات دا سے دی چہ د فقیر بابا د
 نسو او کروسو ورنه و دی۔ چا چہ یا خود ا واقعات په خپلو ستر گولیدلی

وہ۔ یا ایہ ۔ مستند و خلق و ہفہ وخت نہ اوریدلی وونو حکہ بہ دے
مناقب و کتبہ د حہ قسمہ شک کولو گنجائش نہ ہنکاری۔

میاں شمس الدین د دے نہ وپاندے د کا کا صاحب مناقب ہم پہ دغد
رنگ مشنوی کہے لیکلی دی۔ د فقیر بابا د مناقب راوی شمس الدین پہ فید
ہم د فقیر بابا د عہد سق دیر نزد دے۔

شمس الدین کا کا خیل د کا کا صاحب د مشر زوئے ضیاء الدین شہید بابا
کروے دے۔ شوک چہ د فقیر بابا ہم عصر وو۔ پہ دے لحاظ ہفہ پہ
خیلہ ہم دے عصر یو سند گرویدے شی۔ شمس الدین د شیخ زبیر
زوئے د قیاس الدین نفسے او ضیاء الدین کروے دے۔ چونکہ ضیاء الدین
شہید بابا د خوشحال بابا د کورنٹی پہ سیاسی معاملات و کتبہ ملوث وو۔
د بہرام ملگرے وو۔ نو پہ دے سبب موثر۔ د شمس الدین د دے قسم
جد باقی تروں نہ ہم ستر کے نشو و پتو لے۔ د کوم لہ حہ چہ بہ
ہفہ پہ حہ و اقعات و کتبہ د جانبداری نہ کارا خستے وی۔

نوسق دے تہو لو خبر و بیا ہم د شمس الدین د مناقب چہ د تراوی
فقیر بابا کوم واقعات کوامات بیانوی۔ ہفہ د تاریخ مرصع مناقب شیخ
رحمہ کاما د دیر واقعات و سق موافق دی۔

بل د سند ثبوت دے د دے چہ شمس الدین کلہ مناقب شیخ ہکا کہے
یکہ نو د مطالعہ لاندے دے د تاریخ مرصع نہ علاوہ د فقیر جمیل بیگ تہو

میاں شمس الدین د مناقب شیخ رحمہ کاما مناقب فقیر جمیل بیگ نہ علاوہ د
امام اعظم مناقب او مناقب حضرت جی یعنی میاں بیگ۔ اہل ہم لیکلی دی
فقیر بابا د کا کا صاحب مناقب لیکلی دی۔ وے د مناقب اوس نایاب دی۔

دل تذکرۃ الاولیاء اور دکا صاحب یو بل مرید انوند جمیل را تہول کری واقعات
 اور حلیم کل بابا مقامات اور مقالات قدسیہ وو۔ بنا علی مصنف چہ خہ
 لیکلی دی دے کتا ہونو پہ حوالہ لیکلی دی نو پہ دسہ سبب و سبب
 سند درجہ خا مخاری۔ حکہ چہ د شمس الدین نہ روستو چاہم چہ
 پہ کاکا صاحب یا دھفہ وخت پہ نور اولیاء خہ لیکلی دی نو حوالہ لے
 ریاتہ ہم د شمس الدین یک تہ کرے دہ۔ د شمس الدین نہ روستو خہ
 نور کتا ہونہ چہ د خہ خاص مصلحت پہ غرض لیکلے شوی بنکاری۔ عقود فقیر بابا
 پہ حقلہ پہ عوامو کتے یوہ معمولی شانے غلط فہمی پیدا کرے دہ۔ حکہ چہ
 دے لیکونکو د فقیں بابا پہ حقلہ پور تحقیق نہ دے کرے۔ و تہ نہ
 کاکا صاحب رخنے نور و خاصو مریدانو د نومونو د تصحیح خبا
 دے۔ پہ دے سبب د فقیں بابا حالات د راتلونکو لیکونکو پہ کتا ہونو
 صحیح اونہ لیکلے شول۔ دے بنا علیو د فقیں بابا خیل اصلی نام معلومو
 دوسرہ معمولی شان خیال ہم نہ دے سائے۔ دا وجہ کیدے شی۔ چہ
 تر او سہ پورے د فقیں بابا پہ روستو دیر مستند حالات مخہ تہ رخنہ
 واقعات | واخی چہ کہ فقیر بابا د دنیا کاروبار پریشی اور دکا صاحب
 خاص مرید شول۔ نو ہر وخت بہ دکا صاحب پہ خدمت
 کتے حاضر وو۔ یو ساعت بہ ترے نہ جدا کیدو۔ دکا صاحب ورسر ہم
 دیرہ مینہ ۵۵۔ یوہ ورخ ۱۰ مرشد و مرید دوارہ پہ خلوت کتے سائے وو۔
 بلا شوک و رس نہ وو۔ پہ دغہ وخت کتے کاکا صاحب پہ نیلے مٹے۔ است وو

انوند جمیل دکا صاحب یو بل مرید وو

۱. و فقیر بابا ورسو وو -

ناگھانہ دکا کا صاحب رنگ متغیر شو - اول تک زیر شو - بیانیہ نقل شو
 شو - او بیازیر درغون شو - خٹ ساعت پس کا کا صاحب بیازیر خیل حال شو
 فقیر بابا دا ہر خٹ پہ خیلو سترگو لیدل - چہ کا کا صاحب لہ دے حال دا ورتی
 شو - نو فقیر بابا توے پوشتنہ اوکرہ چہ دا ولے - کا کا صاحب ورتہ شو
 شو او ورتہ او وٹیل چہ دا یو حال دے - ددے بیان پہ ژبہ دیر گون دے
 نہ بیانیہ یعنی دا یو حال دے چہ دقال سرٹے تعلق نشتہ - ہر ہفتہ شو
 چہ دے مقام تہ پہ خیلہ راشی خود بہ پوہہ شی - شاید چہ د فقیر بابا
 اصرار وو نو کا کا صاحب ورتہ اووے چہ پہ تباہ ہم دا حال راشی - بیازیر
 خبر شی - دکا کا صاحب دا وٹیل وو چہ ہم ہفتہ حال پہ فقیر بابا ہم داغہ
 د عشق او مینے یو دا سے حال پرے داغہ چہ دے دخیلہ خانہ ورک شو پہ
 کا کا صاحب ورتہ پوکڑ - او ورتہ وائی چہ داخہ دی - دا تہ شوکیے
 او دا زہ شوکیم دا تہ مے پیرے او زہ دے مریدیم - کہ نازہ دے
 پیریم او تہ مے مریدے - تہ زہ یم او کہ زہ تہے - کا کا صاحب نویزی
 خندل او پہ خندا خندا کئے ورتہ اووے چہ گوڑ کنہ - تینگ نہ شوے
 ددے حال تاب دے رانہ ورو - کہ تہ تہول لکہ دگتی خوب شوے خو
 لیونے شوے - دوہ کمالہ دے حاصل شول - یوہ دے فقیری مبارکہ شہ

۲. پہ مناقب فقیر کئے وائی چہ داغہ حال پہ فقیر بابا ہم پہ ہفتہ ساعت
 داغے وو ولے تاریخ مرصع وائی چہ دکا کا صاحب د وفات نہ پس پرے داغے وو
 د تاریخ مرصع بیان درست بشکاری چہ بیان مے ورا مندے تیر دی -

اوبل دے پہ منہ کئے لیون تو ب دا دوا رہے ستادی ۔

دے نہ پس چہ فقیر بابا بیا پہ خیل حال شو نو پہ یو دا سے اضطراب گتہ گتہ
شو چہ شریئے نگ کرہ او پہ صکرا او تو ۔ د عشق دغہ تاؤ بیے د
سازو سرود پہ اورید و تیکورولو ۔ دولس طنیلہ دولس شپیلی او دریا لون
بہ ورتہ یارانو غبول اودہ بہ اوریدل ۔ دے نہ پس بیے اکثر دے سماع
مجلس جوہ وو ۔

۲۔ فقیر بابا بہ اکثر مبرونہ او غوا گلنے حلالوے ۔ خیراتونہ بہ یے کول ۔
دکی اولس خلق بیے راجمع کرل ۔ خیراتونہ بہ یے پرے نورل ۔ دچاہہ چہ
نمہ نور حاجت دو ہفتہ بہ یے ورتہ پور تہ کول ۔ دومرہ زیات سخاوت یے
وو چہ خلق ورتہ حیران وو ۔ چہ آخر دا دومرہ دولت نہ کومہ راجی ۔ چہ
فقیر بابا پرے دا دومرہ درانہ درانہ خیراتونہ کوی ۔ ہم دا سے یوہ ورخ
فقیر بابا مبرونہ غوایات حلال کری وو ۔ خلق یے رابلی وو ۔ یوے خیرات
دو ۔ چہ پہ دے کئے دھندوستان دوہ کیما گر مسافر ہم راغلہ ۔ ہنغوی ہم
دا خیرات او خورو ۔ چہ کلہ خلق ماہ شول ۔ واپس لاہہ نو دا دوا رہ
کیما گر فقیر بابا تہ راغلہ چہ موبز خوشاد دے سخاوت نہ دیر زیات متاش
شو ۔ موبز سقہ دیکمایوہ نسخہ دہ چہ درتہ یے او بنایم ۔ فقیرانوتہ یے
اووے چہ یو دیگ راوری ۔ یومن یا دوہ منہ شودہ پہ کئے واچوئی ۔
مریدانو چہ دا دیگ او شودہ راورو نو کیما گر اور ورلاندے کرو ۔ دیو
ساعت یشیدو نہ پس یے دجیب نہ خٹ پوچس را اوویست او پہ ہفتہ دیگ

۳۔ واقعہ فقیر بابا د کا صاحب نہ پہ چشتیہ طریقہ کئے د مجاز کیدو پہ لوری
ہم اشارہ کوی ۔

حافزیدہ۔ یوہ ورخ فقیر بابا سرور نور و مریدانو دنیاں پورے نہ بھرہ
 خور کئے یو بند جو پو و۔ داتک صاحب ہم موجود وو۔ کو مو مریدانو
 چہ عے دخور پہ بند کئے کار کولو۔ فقیر بابا پہ ہغو انگور ویشلو اودا
 بہ عے ویشلو چہ چاتہ بہ عے یوہ غنچہ چاتہ دوہ غنچے ورکولے۔ وار پہ وار
 بہ عے یو یوکس رابللو اودا انگور و غنچے بہ عے ورکولے۔ ہم دا سے چہ کلہ
 دیکھی صاحب وار راتے۔ نو فقیر بابا ورتہ اووے چہ یچی راشہ دا درے
 غنچے ستادی وائے خلہ چہ یچی صاحب ورتہ راتے نو ہند کو کئے ورتہ فقیر بابا
 اووے چہ دور یعنی لے شہ۔ نہ عے درکوم۔ یچی صاحب واپس شو۔ پہ
 دویم وار ورتہ بیا فقیر بابا اووے چہ راشہ دا درے غنچے دے واخلہ چہ
 یچی صاحب دوبارہ راتے فقیر بابا بیا اوشرلو۔ چہ خہ نہ عے درکوم۔
 ہم دغہ رنگ چہ پہ دریم وار بیا راغلو۔ نو فقیر بابا ورتہ ہغو انگور و غنچے

وفات شوے دے یعنی حضرت شیخ سعدی لاہوری دو فات نہ پس
 ہم اتہ کالہ ژوندے وو۔ نو حضرت جی شیخ یچی دفقیر بابا سرور دتعلق نہ
 انکاس نشی کیدے خکہ چہ پہ طریقت کئے دتجدید بیعت اجازت شتہ۔
 کلہ چہ دشیخ انتقال اوشی اود مرید سلوک نیمکے پاتے وی۔ بل مرید تہ د
 شیخ مزار نہ دسلوک دتکمل موقع پہ لاس نہ ورخی نو پہ دا سے حالات کو کئے تجدید
 بیعت نہ یو عے جائن بلکہ پہ طریقت کئے فرض دے۔
 پہ مذکور واقعہ کئے ہم دے خبرے تہ اشارہ دہ چہ داتک حضرت جی
 عے لطائف بند شوی وو اوہغو ورتہ فقیر بابا آزاد کول۔
 نوکہ پہ دا سے حالات کو کئے حضرت جی دفقیر بابا تہ تجدید بیعت کرے دے نو
 دا خبرہ دقیاس نہ لے نہ دہ۔
 (مصنف)

ورکے او ورتے اووے چہ خہ مبارک دے شہ - یحییٰ صاحب د انگور و غنچے
 واختے او یہ خوشحالی اتیک تہ روان شو - میر زیات خوشحال وو - چا
 ترے پوشتہ اوکرہ چہ دا دومرہ پہ خہ خوشحالے - نو داتیک صاحب ورتہ
 اووے چہ زما درے لطیفے یا وظیفے بند شوے وے - ہفتہ راتہ بن فقیر بابا
 ازادے کرے دیکھلی صاحب دتلونہ پس فقیر بابا مرید انوتہ اووے چہ
 سری دا رنگ بویہ لکھ داتیک حضرت جی چہ دیقین پہ کوہ بسیا دے -

دور دور دور فقیر دے د غافل پہ صورت ویردے
 د غافل پہ صورت ویردے دور دور دور فقیر دے

د فقیر بابا دا طریقہ وہ چہ د کال پہ یوہ برخہ کہنے پہ سرہ د خیلو مرید انوار
 سازیا نو پہ غرونو او گونگونو کرجیڈہ چہ حال بہ پرے رانے - مست بہ شو
 نو خان بہے د مکرو او گونگونو زغرہ - نعمت خان د سرے اوکرہ چہ
 د شمس الدین کا کاخیل پہ زمانہ کہنے سپین بیری بودا شوے وو او
 نہایت پاکباز دیندار سرے وو - دھفے د خیلے روایت دے روایتی چہ ما
 فقیر بابا پہ خیلہ پہ خیلو ستر گویدے وو - روایتی زما پلاس د فقیر بابا
 مرید وو - زہ پہ ہفتہ وخت د لسو کالو ہلک و م - یوہ ورخے خیل پلا زہ
 د خان سرہ کرم چہ فقیر بابا تہے او بنائی او دعا راتہ اوکری - دوئی چہ
 لکھ د چٹھئی خورتہ اور سیدہ او اوے لیدہ چہ فقیر بابا سرہ د خیلو
 مریدانو او سرودیا نو روان دے - زہ ورتہ خیل پلاس او بنائیلم چہ
 زما دے بڑے تہ دعا اوکرہ - فقیر بابا پہ حال کہنے وو - دعلے راتہ اوکرہ
 چہ عمر دے میر شہ او داتیاؤ کالوتیں شہ - ددے نہ پس فقیر بابا پہ ورتہ

شمس الدین ہم درے نعمت خان د خیلے دا واقعہ بیان کرے دے - او نعمت خان چہ پہ دفعہ وخت
 کہنے داتیاؤ کالو وو - دے عقیدہ وہ چہ گنتی زہ دے عمر تہ د فقیر بابا دد عال برکتہ خدائے تعالیٰ د رستم -

روان شو - چیر خلق ورسو وو - فقیر بابا پہ خیل پہ خرد سور وو او
 موم مریدان دسار پہ غریب و دومر دست وو چہ خانو نو بے ویشہ
 راویشہ - بخت خان وائی چہ چونسہ زد پہ دغہ وخت کئے هلک ووم -
 نہ پوہیدم - خو دومر دے اوریدہ چہ دسار دہ او از بولے دسر و دینو
 د طبلو نو نہ نہ راختہ بلکہ د خواؤ شا کا پرو بوتو نہ ہم دسار او از پورت
 کید و - او ددے ساز پہ عالم کئے بہ فقیر بابا پہ مست او زہ شعر دے -
 دور دور د فقیر دے د غافل پہ صورت ویر دے
 دور دور د غافل پہ صورت ویر دور دور د فقیر دے
 د کلام بہ فقیر بابا سر سرہ کئے نوم و کسانو ہم پہ جمع دے - او د کلام
 ورپے پہ ارام روان وو - یو دے حال وو لکھ چہ داخی و شاید مہ چین
 کئے ساہ غریب ی او پہ دے حال مست وی -

۱۰ دا وینا د فقیر بابا خیل دے - دے بیکاری چہ ددے رنگ شعر پہ صورت کئے
 ہم دا وینا کولہ - شاید چہ فقیر بابا د پیونہ علاوہ نور شاعری ہم کپے دہ خو
 افسوس چہ خہ نورے نخبے ے پہ لاس نہ راخی - د پستو ایکدی می پہ لائبریری کئے یو
 زہرہ قلی نسخہ چہ د مختلفو شاعر نو د شعر انتخاب پہ کئے دے د عبد القادر خان ختک -
 علی خان - رحمان بابا او کئے نوم و شاعرانو د کلام نمونے لوی - پہ دے قلی نسخہ کئے د
 جمال خان نوے شاعر دود غزلونہ ہم ورکری دی چہ د بنا علی افضل رضا خیال دے چہ د
 فقیر بابا شعر ونہ دی خود اخیرہ ثبوت تہ رسید لے دہ چہ د فقیر بابا خیل نوم جمیل خاؤ -
 جمال خان نہ وو - او بلہ دا چہ د جمال خان شاعر شوک چہ د سیکانود دور شاعر بیکاری -
 چہ د کلام نمونے جو تہ دہ -

را نور محمد غوث کاتباً لہ خطے روایت شمس الدین کاکاخیل میانوی
 شاہ علی خون صاحب نہ ما پہ خیلہ د فقیں بابا د کرامت دا واقعہ اوریدے دے۔
 وائی چہ دبہادر شاہ بادشاہ پہ وخت کنبے داتک یو مغل صوبیداردے
 علاقے پہ خلقو دیر ظلم کوؤ۔ پہ دومرہ ظلم ہے پہ دے خلقو لہ وطن نہ کرے
 اوکرے۔ ددے صوبیدارد دا طریقہ وہ چہ بہ خہ بانہ بے یتیم یتیم پہ یو
 کلی یا علاقہ حملہ اوکرے او لوٹ بہ یتیم کرو۔ د ہزارے اوچھچھ علاقے
 سم لوتے وے او دیر تریتے او ہلکانے داتک پہ قلا کنبے بندیوان کرے دو
 کلمہ چہ دخواؤ شاہ علاقو خلق ددے ظالم صوبیدار لہ لاسہ ترپوزے راجل
 او د خلاصی یتیم درک بیا نہ موند نو پہ ژیا او فریاد د فقیں بابا دربارتہ فر
 شہل۔ پہ ژیا ژیا فقیں بابا تہ اووے چہ زمونہ پول مال و عیال داتک
 صوبیدار بندی کرے دے۔ زمونہ یے لہ خدا یہ بلہ یتیم اسرہ نشہ کہ تہ مو
 د خداے پہ خاطر مددگار شے چہ زمونہ دا مال و عیال د مغلو د بندہ را خلاص

۱۔ ہر کلمہ چہ د فقیں بابا د وفات یتیم د فارسی ددے شعر لہ مخہ۔

۲۔ چون رفت از جہان این کرامت خدیو بحر قیامت از عالم عربو

خ۔ ۱۰۰۰ - ۱ - ۲۰۰ - ی - ۱۰ - و - ۶ - ۱۲۱۶ - ق - ۱۰۰ - ۱۱۱۶

۱۱۱۶ ہجری را وخی او بہادر شاہ د اورنگ زیب روے معظم دے نو ہفتیہ کال

۱۱۱۶ ہ کنبے د اورنگ زیب د وفات نہ پس بادشاہ شوے وو۔ شرکندہ خبر دے

چہ د معظم د بادشاہ کید و نہ دے کالہ ورا ندے فقیں بابا وفات موندے وو۔

پہ دے لحاظ دا روایت صحیح نہ دے۔ بہادر شاہ خوک بل خوک مغل صوبیدار د

اورنگ زیب پہ وخت کنبے وی چہ معظم شاہ عالم بہادر شاہ بادشاہ بیخی نہ شہی کیدے

کریے۔ فقیر بابا چہ د او لس دا حال اولیدہ۔ بے شانہ دیر زھیر شو او خلقو
تہ مے دا دلاسه ور کرہ چہ کہ خدائے کول ستاسو مال او بندیان بہ ارادشی۔
نن شپہ تاسو دلہ او کرئی۔ صبا بہ گورو۔ چہ صبا شو فقیر بابا بہ خیل
مخصوص انداز کئے خیل مریدان خان سر کول۔ د سماع الاتے دا وختل
او بہ نہایت جلال کئے داتک پہ نور روان شو۔ فی البدیہ بہ مے د شپیلی او
د تمبلونو د ساز سر دا ابیات ویل۔

ہ ٹوک بہ دروہی خدائے دیارہ فقیر دروہی خدائے دیارہ
پاک رسول ورسق ملے دے بدرگہ لہ چھل پیارہ
پہ لارہ لارہ بہ مے دا وینا ویلہ چہ بہ دے کئے داتک ہفتہ ظالم صوبیدار
چا خبر کرو چہ فقیر بابا دا روان دے او ستا بندی کری بندیان ارادوی۔
فقیر بابا چہ داتک گودر تہ نزد دے شو نو ہفتہ صوبیدار پہ زہد کئے دا
فلک او کرو چہ بلہ چارہ خونشتہ ولے داتک دگور مانر گیانو تہ حکم او کرو
پہ کشتی تہ دے بے غارے تہ او دروہی۔ دکتو غونہ بیرہ پہ پورے
غارہ او دروہی شوہ او د فقیر بابا د پورے دتو دیارہ بلہ شیخ بند و بستہ
دو۔ حکم چہ بیرئی تہ پہ زنجیر و نو پہ پورے غارہ تہ شہے دے۔
فقیر بابا چہ گودر تہ را ورسیدو۔ دے مے لیدل چہ گودر بند دے
نو پوسے او کرو چہ دا گودر ولے بند دے۔ دا تہول خلق ولے او چا
را ایسا کری دی۔

ر دد غہ شان تجا یلی عارفانہ نو ہم د فقیر بابا مالونہ دیر دی چہ

دے نہ د شعر و شاعری سر د فقیر بابا د زوق او تعلق اندازہ کینی۔

دے مخصوص انداز وو (چاورتہ اووے چہ دا گودس ہم دے غرض دپارہ
 بند کرے شوے دے چہ تاسو پورے لار نہ شئی - خکھ چہ صوبیدار سا
 نہ پیر دی - فقیر بابا ورتہ اووے چہ کلہے خدائے تعالیٰ نہ بند وی نو
 حاکم خوک دے چہ گودریا پیرے بہ بند کری - بیائے فقیرانو تہ اووے چہ
 بہ مخاخ کشتیو کئے ساسو کومہ یوہ خوشہ دہ - فقیرانو اووے چہ
 پیرے پیرے دے منجھ کئے چہ کومہ مضبوط او بنگلی پیرہ دہ - دغہ زمونز پیکار
 دہ - دھار شے ورٹے وے سیند بہ چپو وو - فقیر بابا بہ زورہ هفہ پیر
 تہ نارہ اوکرہ چہ اے پیرے زر رادرومہ خکھ چہ تہ د خدائے د حکم لاند
 ے - د ظالم بہ حکم نہ ے - راشہ او زما دا فقیرات درپورے باسہ - د
 فقیر بابا دے وینا سر پیری بہ خیلہ د منجھ اوو تہ او دے بلے غارے
 تہ راروانہ شوہ - نہ بہ کئے مانرگے وو او نہ خہ چپوگان بہ کئے وو - لک
 د اس بہ شان دے غارے تہ راروانہ شوہ - هفہ ظالم صوبیدار چہ د
 اتیک د قلعے بہ یو برج نامت وو دا نندارہ ے کولہ کلہ چہ کشتی ے اولید
 نو دم پرے خور شو - پریشان پریشان ے کشتی تہ هم کتل او پوس ے
 هم اوکر وچہ دا کشتی چا خلاصہ کرہ - نوکرانو ورتہ اووے چہ کشتی بہ
 خیلہ د مانرگی نہ لارہ - صوبیدار فکر یوہ چہ دا خہ او شول بلاخ
 تہ فقیر بابا سر د مریدانو بہ هفہ کشتی کئے اوشتو او د پیرے د سازو نو
 سق ویٹے -

پیر بہ خہ د خدائے بہ حکم خہ بہ ظالم خہ بہ ددہ بندی کوہ
 فقیر شومل د مظلومانو خدائے وی مل چہ بندیوان ازادوہ
 فقیر بابا چہ سق د مریدانو د دریاب بہ بلہ غارہ کوز شو نو هفہ

صوبیدار پہ ویرہ ویرہ فقیر بابا استقبال تہ راغے او معافی تے تیسرے وقت
 بیائے فقیر بابا پہ مخ ہفہ قبول بندیان او دھفوی مال و عیال را آزاد کول۔
 صوبیدار ورتہ اووے چہ بندیان قبول آزاد شمول۔ نوقیق بابا ورتہ
 اووے چہ گوڑ کہ خوک پاتے وی نو صوبیدار اووے چہ نو خوک نہ دی
 پلتے۔ فقیر بابا ورتہ بیا اووے چہ خہ ورشمہ د کوپ پہ فلائی کو تہ کئے
 یوہ بندی بنکھ دہ۔ میچن او روی او فریاد کوی ہفہ ہم را خلاصہ کرہ۔
 ہفہ پہ اصل اخوت خیلہ دہ۔ خوک خیل خیلوان نہ لری۔ نو حکمے چاتہ
 پتہ معلومہ نہ شوہ۔ صوبیدار چہ دا واؤریدل سمدستی تے نو کراؤتہ
 حکم اوکرو۔ ہفہ زنانے را وستہ۔ نوقیق بابا ورتہ پہ خندا کئے اووے
 چہ واخلد اپنکھ روپی زمالہ ارخہ۔ دا دتا پروتے شو۔ چونکہ ستا
 خوک رشتہ دار نہ وو چہ دتا د ارادو لو خیالے ساتے وے نو خک زہ
 دستا غوار وے شوم یعنی ستالہ ارخہ ستا دیارہ زہ مدعی شوم۔ او دغہ
 رنگ د ترسناک رحمکار کا صاحب سوچہ رحم دل او زہ سوونکی مرید
 دخیل پیر د رحمکاری روایت تے اوساتہ۔

۶۔ یوہ درخ خوندا صاحب سق دخیلو مرید انوا و شاگردانو فقیر بابا زیارت
 تداروان وو۔ د دریاب پہ بلہ غارہ چہ دوئی قبول پہ بیرئی کئے کبیناست راروان
 شو۔ د خون صاحب پہ مرید انو کئے یو د منگر ہار د علامت یو طالب

شمس الدین دا واقعہ دجھا لکیری دھملا خانوے دچا سری دخیل بیانوی اووائی
 چہ پہ دغہ وخت کئے ملا خان سپین دیوے بوج اووے شانہ پرہیز گاہ اونیک خصال سر
 وو پہ رشتیا کوئی مشہور وو۔ ملا خان پہ خیلہ د خون صاحب سق پہ دغہ بیرئی کئے
 نامتہ وو او پہ دغہ وخت کئے ماشوم ملک وو۔ شاید چہ ملا خان خیل پلار دجھا لکیری خون صا دو۔

سم ووچہ دچنے خوش گپٹی او خوش طبیعتی لہ مخہ مشہور وو - دے ہم یہ
 دے پیرٹی کبے ناست دو او مانگی سرے یہ خیلہ چپوکان وھل - دے
 طالب تو ملا یو تیکے ووچہ یہ کبے یوہ قیمتی چارہ وہ - دچپو وھلو یہ وقت
 چہ دے دسند یہ لوری کوز شو نو ہفہ چارہ دے دتیکی نہ اوو تہ یہ سید
 کبے گذار شوہ - دے طالب ہفہ تیکے ہم دملانہ راوسپر دو او چارہ پے
 دے سم ورگزار کرو - یہ دغہ وخت کبے دوئی دریا یاب یہ منج کبے وو - دے
 طالب یہ چغہ اووٹیل چہ تیکہ تہ ہم ورسہ درومہ چارہ او تیکے دوارہ
 بزہ یہ نہال پورے کبے فقیر صاحب نہ غوارم -

کلہ چہ دوئی دریا یاب بلے غارے تہ راغلہ نو یہ دوئی کبے چا دسند
 یہ غارہ ہفہ چارہ او تیکے دوارہ پرانہ اولیدہ - ہفہ طالب تہ چا اوارو کرو
 چہ فلاخی راشہ دا تیکے او چارہ دے واخہ - تا د فقیر بابا نہ غوبستی وو
 دا دے پرانہ دی - کلہ چہ دوئی نہال پورے تہ اور سیدہ - فقیر بابا یہ
 نہال پورے کبے وو - دمنانہ وخت ووچہ منوٹجے او کرو - دا خون خدا
 او مدگر و سقے ملاقات او کرو او مسکے مسکے بہ کیدو - بیائے اخون صاحب
 تہ اووے چہ راشہ چہ دُعا او کرو - دے قبولو مدگر و تہ چہ خوک تاسہ
 راغلی دی ہفہ قبولو تہ دُعا او کرہ - ددعا نہ پسے اووٹیل چہ
 نور و تہ مو دُعا او کرہ و لے دے طالب تہ بہ دعا نہ کوؤ - خکہ چہ دہ
 چہ یہ ما کومہ دعویٰ کرے وہ یعنی چارہ او تیکے لہ ما غوبستی وو
 ہفے او موئدل - نور دے تہ غوارہ - پس لہ دے ہفہ قبول
 رخصت کرل -

پہ بلا کتیسوئے و دانہ مابت پورہ
پہ اور او سو لے حیرانہ مابت پورہ

د فقیر بابا پہ وخت پہ مابت پور نوے کلی کئے دوہ خانان و وچہ دیر زیات
ظالمان او یے دحمہ وو۔ د کمزور و مال پہ ئے خور و شرابونہ بہ ئے خنبل۔
دم بازی پہ ئے کوئے۔ نہ یوا ئے دوئی پہ خیلہ بلکہ ددے کلی تھول خلق پہ
دغہ وخت کئے پہ نادر و کارونو اختہ وو۔ ہر قسم گناہ بہ دے کلی کئے کیدہ
فقیر بابا تہ چہ ددے خبرے پتہ او گیدہ نو خیل زوے فقیر صدیق ئے
سردخو فقیر انو پہ غرضہ امر با معروف وراو لینہ۔ فقیر صدیق صاحب
چہ دے کلی تہ راغے۔ دے خانانو او خلقوتہ ئے دسمے لارے تلقین او کرو۔
دا خرت د عذاب نہ ئے او ویرول۔ و لے پہ دوئی ہٹھ اٹراونہ شو۔ بلکہ
پہ فقیر صدیق او دھوٹ پہ نور و فقیر انو پورے ئے خندا گلے او توتے
مسخرے جو پے کرے۔ تودے ہڈ چہ ددے کلی خلقو پرے دگند گئی او خچیا کو
گزارونہ ہم او کرل۔ فقیر صدیق چہ واپس راغے۔ فقیر جمیل بیگ بابا پہ دغہ
ورخو کئے پہ شید و کئے وو۔ چہ ددے حالہ خبر شو۔ دیر خفہ شو۔ پہ
جوش کئے راغے او صدیق صاحب تہ اووے چہ ستاد جنگ وارتیں شو۔ اوس
زمانہ جنگ واردے۔ فقیران ئے دخان سر مدگری کرل۔ پہ خرہ سور شو۔
طنیلونہ درپالونہ او دسرود سامان ئے راوا خست۔ د مستی او جوش پہ عالم
کئے د مابت پور پہ طرف ورغے۔ چہ دسیند غاریے تہ وراور سیدو۔ خبر ئے

۱۔ شمس الدین دا واقعہ دجھانگیری دچا خون زادہ صاحب پہ روایت نقل کوئی
او واخی چہ د مابت پور ددے پہ حقلہ رنگ رنگ قیصرے شہورے وے۔ پہ خہ بڑ دیر
اختلاف دا واقعہ ہر چاہا تہ یادہ وہ نوماد تصحیح پہ غرض دجھانگیری دا خون زادہ صاحب
نہ پوہشتہ او کرہ۔ او ہغوئی راتہ دخیل پلا رہا پہ سند دا قیصرہ بیان کرہ۔ چہ دھغوئی پلا رہا
مہ عصر سر تعلق لرلو۔

ورثہ اوکرو - پہ دے کلر کئے بلک نوے یو خان وو - یواٹے ہفہ راشے اور فقیر بابا
 نہ نے معافی او غوبستہ چہ ماتہ امن را کرہ - دا نور خلق زمانہ منی - اوباق
 نور و ورثہ ہم ہفے جواب اوکرو لکہ ثخرنگہ چہ نے فقیر صدیق تہ کرے ور
 فقیر بابا بلک خان تہ اووے چہ خہ ستاکور بہ پہ امان وی - نور مے ر
 مستی پہ عالم کئے چغہ کرہ چہ -

ہ پہ بلا کبھیوتے ودانہ مابت پورہ پہ اور اوسولے حیرانہ مابت پورہ
 اودرے ویناسر سم پہ مابت پورہ اور او لگیدہ - ہاٹھ چہ وو اور پرے
 بل شو - کہ چاٹھ سامان د خات سر را خستے وو او دھل پہ لوری لتیدل
 پہ ہغوی پہ لارہ اور او لگیدہ کہ د چاددے کلی مال پہ میرہ یا پتھو کئے وو پہ
 ہغو ہم اور پورے شو - تردے حد چہ ہاٹھ سوی سکارہ شول -
 یواٹے دھو ملک کور پاتے شو چاچہ د ورا اندے نہ امن غوبستہ وو او
 تویہ گار شوے وو -

دے نہ علاوہ نور دیر واقعات او کرامات دے دی چہ فقیر بابا
 دولايت مقام تعین کوی -

کتابیات

دے مقلے پہ لیکل کئے چہ د کو مو کتابونو نہ استفادہ کئے شوے دہ د
 ہغو نومو نہ دادی -

- ۱ - تاریخ مرصع تالیف د فضل خان خٹک لہ دوست محمد خان کابل
- ۲ - نوشحال خان خٹک اردو

- ۳- مناقب فقیر جمیل بیگ قلمی و مطبوعہ
- ۴- مناقب شیخ رحمکار، قلمی پستقو ایکدیکی پینسور، یونیورسٹی
- ۵- تاریخ مشائخ چشت از خلیق احمد صاحب نظامی
- ۶- انوار اصفیاء
- ۷- روحانی رابطہ او ترون قاضی عبدالحلیم اثر
- ۸- ماہنامہ الحق مضمون دہاکتہ حنیف اسلامیہ کالج
- نوشحال خان کا خاندان اور تصوف اکتوبر - ستمبر ۱۹۸۰ - ۱۹۸۱ء
- اکتوبر نومبر ۱۹۸۱
- ۹- سر دلبراز از سید محمد ذوقی شاہ صاحب
- ۱۰- انوار قدسیہ از علامہ عبد الوہاب شیرانی
- ۱۱- تذکرہ صوفیائے سرحد از اعجاز الحق قدوسی
- ۱۲- رسالہ کاکا صاحب اردو عقاب خٹک
- ۱۳- تاریخ خٹک از سر فراز خان عقاب خٹک
- ۱۴- تذکرہ شیخ رحمکار از سیاح الدین کاکا خیل

